

**Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων - Πανεπιστήμιο
Πελοποννήσου**

**Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων - Πανεπιστήμιο Πειραιά**

**Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»**

**Κοινωνική Καινοτομία: Κρίση και Απασχόληση.
Το παράδειγμα του Welcommon**

Παναγιώτης Πανοσκάλτσης

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2017

**Department of Political Studies and International Relations - University of
Peloponnese**

Department of Economics –Democritus University of Thrace

Department of Economics –Aristotle University of Thessaloniki

Department of Business Administration - University of Piraeus

**Interuniversity Interdepartmental
Master Program in
«Local and Regional Government and Development»**

**Social Innovation: Crisis and Employment.
The case of Welcommon**

Panagiotis Panoskaltsis

Corinth, September 2017

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με την παρούσα δήλωση:

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.
2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του/ης συγγραφέα/ως και ο/η επιβλέπων/ουσα, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Ο/Η δηλών/ούσα

Παναγιώτης Πανοσκάλτσης.
(Υπογραφή)

Περιεχόμενα

Περίληψη

Abstract

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 3.1. Έμμισθη απασχόληση στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας συγκρινόμενη με το σύνολο της έμμισθης απασχόλησης στην ΕΕ (2009-2010).

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 3.1 Μερίδιο κοινωνικής οικονομίας στην απασχόληση κατά χώρα

Γράφημα 3.2 Τύποι οργανισμών στην κοινωνική οικονομία

Πίνακας συντομογραφιών

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑμεΑ)

Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία (CIRIEC)

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ)

Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ)

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ)

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)

Κοινωνικός Συνεταιρισμός Περιορισμένης Ευθύνης (ΚοιΣΠΕ)

Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (ΚοινΣΕΠ)

Μη Κερδοσκοπική Οργάνωση (ΜΚΟ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Κοινωνική οικονομία

1.1 Εισαγωγή	1
1.1 Ορισμός κοινωνικής οικονομίας	2-3
1.2 Η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας	4-5
1.3 Κοινωνικές επιχειρήσεις	6-8
1.4 Κοινωνική Καινοτομία	8-11
1.5 Ανακεφαλαίωση	11-12

Κεφάλαιο 2. Η κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα

2.1 Εισαγωγή	13
2.2 Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα	13-15
2.3 Ο νόμος 4019/2011 για την κοινωνική οικονομία	15-16
2.4 Ο Νόμος 4430/2016 για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία	17-19
2.5 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των κοινωνικών επιχειρήσεων	19-22
2.6 Ανακεφαλαίωση	23

Κεφάλαιο 3. Η κοινωνική οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

3.1 Εισαγωγή	24
3.2 Η κοινωνική οικονομία και οι κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη	24-26
3.3 Η κοινωνική οικονομία ανά την Ευρώπη	26-30
3.4 Το νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις κοινωνικές επιχειρήσεις	30-31
3.5 Οι ενωσιακές πολιτικές έως το 2020	31-36
3.6 Ανακεφαλαίωση	36

Κεφάλαιο 4. Το παράδειγμα του Welcommon

4.1 Εισαγωγή	37
4.2 Το Welcommon	37-38
4.3 Η καινοτομία της λειτουργίας του κέντρου	39-42
4.4 Οφέλη για την τοπική οικονομία	42-43
4.5 Το παράδειγμα της Γερμανίας	43-45
4.6 Βράβευση του κέντρου υποδοχής και κοινωνικής ένταξης προσφύγων στο REVES Excellence Award 2017	46
4.7 Ανακεφαλαίωση	46

Κεφάλαιο 5.

Συμπεράσματα	47-49
--------------	-------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική	50-51
Ξενόγλωσση	51-52
Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες	52-55
Κατάλογος Πινάκων	55
Κατάλογος Γραφημάτων	55

Περίληψη

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να αναδείξει την κοινωνική καινοτομία ως μια νέα, πιο αποτελεσματική και βιώσιμη λύση στα κοινωνικά προβλήματα, μια λύση που δημιουργεί αξία με αντίκτυπο στην κοινωνία στο σύνολό της και όχι στο άτομο. Θα εξεταστεί εάν η κοινωνική καινοτομία θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως μια νέα μέθοδος προσέγγισης των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων με βάση τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, καθώς και τη δημιουργία ευκαιριών στους τομείς της απασχόλησης, της κοινωνικής προστασίας και της τοπικής ανάπτυξης.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στην σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα και θα αναφερθούν οι εννοιολογικές προσεγγίσεις των ορισμών της κοινωνικής οικονομίας, της κοινωνικής επιχείρησης και της κοινωνικής καινοτομίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στην Ελλάδα και τη νομοθεσία που διέπει την έννοια της κοινωνικής οικονομίας, ενώ στο τρίτο κεφάλαιο στην κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα δοθεί έμφαση στο παράδειγμα του Welcommon, ενός πρότυπου κέντρου υποδοχής και κοινωνικής ένταξης προσφύγων και ευπαθών ομάδων.

Στο τελευταίο κεφάλαιο θα γίνει ανάλυση των συμπερασμάτων που προέκυψαν για την σημαντικότητα της κοινωνικής καινοτομίας αναφορικά με την αντιμετώπιση ορισμένων κοινωνικών προβλημάτων αλλά και προκλήσεων.

Λέξεις-κλειδιά: καινοτομία, κοινωνική οικονομία, κοινωνικές επιχειρήσεις, απασχόληση

ABSTRACT

The aim of this study is to promote social innovation as a new, more effective and sustainable solution to the social problems, a solution that creates value with impact on the society as a whole rather than on the individual. It will be explored whether social innovation could serve as a new method of approaching modern social problems on the basis of improving quality of life as well as creating opportunities in the fields of employment, social protection and local development.

In the first chapter there will be a reference to contemporary economic reality as well as to definitions of the concepts of social economy, social enterprise and social innovation.

In the second chapter there will be a report on social economy legislation in Greece, whereas in the third chapter a report on social economy in Europe.

The fourth chapter will highlight the example of the “Welcommon”, a model of reception and social integration center for refugees and vulnerable groups.

In the final chapter there will be an analysis of the conclusions emerged from the discussion of Social Innovation and its ability to tackle certain social problems and challenges.

Key words: social enterprises, social economy, innovation, employment

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Κοινωνική οικονομία

1.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφαλαίο αναφέρονται οι κύριοι ορισμοί της κοινωνικής οικονομίας, της κοινωνικής επιχείρησης και της κοινωνικής καινοτομίας. Η κοινωνική οικονομία αποτελεί ένα ελπιδοφόρο πεδίο για την αντιμετώπιση προβλημάτων που απορρέουν από την πρόσφατη εξέλιξη των κοινωνικών και οικονομικών συστημάτων σαν αποτέλεσμα της παρατεταμένης αποδόμησης του κράτους πρόνοιας λόγω της μακρόχρονης οικονομικής κρίσης που βιώνει η χώρα. Σε πολλές περιπτώσεις, η ανάδυση της κοινωνικής οικονομίας προμηνύει την αναδιοργάνωση ορισμένων μηχανισμών κοινωνικής αλληλεγγύης που κινδυνεύουν από τους περιορισμούς των δημόσιων προϋπολογισμών.

Η διεθνής εμπειρία έχει αποδείξει ότι οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας είναι σε θέση να παρέχουν ευφυείς λύσεις στις κοινωνικές και άλλες ανάγκες σε τοπική και εθνική κλίματα που δεν καλύπτονται από το κράτος ή την αγορά. Σε όλες τις χώρες που λειτουργεί η κοινωνική οικονομία εξυπηρετεί κυρίως τα άτομα που αναζητούν πρακτικές και άμεσες απαντήσεις στις δυσκολίες της καθημερινής ζωής με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι όπως η απασχόληση, η διατροφή, η υγεία, η οικονομική αβεβαιότητα και η στέγη.

Οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας δεν εξυπηρετούν πρωτίστως το κέρδος, αλλά την ανάπτυξη ατόμων της κοινότητας. Οι οργανισμοί της κοινωνικής οικονομίας σε μια περίοδο κρίσης στην αγορά εργασίας δημιουργούν θέσεις απασχόλησης σύμφωνα με τις αρχές της κοινωνικής αλληλεγγύης, προωθούν την εργασιακή ενσωμάτωση των κοινωνικών ομάδων, που είναι αποκλεισμένες από την αγορά εργασίας, ενώ, σε πολλές περιπτώσεις, παρέχουν κοινοφελείς υπηρεσίες.

1.2 Ορισμός κοινωνικής οικονομίας

Με τον όρο «κοινωνική οικονομία» αποδίδονται μια σειρά από έννοιες όπως είναι ο τρίτος τομέας, ο μη κερδοσκοπικός τομέας, η αλληλέγγυα οικονομία, και η εναλλακτική οικονομία (Westlund, 2003). Επίσης, η κοινωνική οικονομία αναφέρεται σε μια μεγάλη ποικιλία μη κερδοσκοπικών κυρίως δράσεων και πρωτοβουλιών, οι οποίες αποσκοπούν στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών για την ικανοποίηση συλλογικών κοινωνικών και οικονομικών αναγκών της τοπικής κοινότητας και των μελών της. Οι δράσεις αυτές αναλαμβάνονται από επιχειρήσεις, φορείς και οργανισμούς, με στόχο τη στήριξη ευπαθών κοινωνικών ομάδων (Defourny, 2004).

Η κοινωνική οικονομία κινείται μεταξύ αγοράς και κράτους, και είναι η απάντηση της κοινωνίας των πολιτών απέναντι στα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα συμβάλλοντας στην ικανοποίηση των βασικών αναγκών των ατόμων με τη δημιουργία νέων μορφών εργασίας και απασχόλησης (Amin et al, 2002).

Κοινωνική Οικονομία ορίζεται ως ο χώρος της οικονομίας που βρίσκεται ανάμεσα στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα της οικονομίας και στον οποίο διεξάγονται οικονομικές δραστηριότητες με κοινωνικούς σκοπούς και στόχους. Ο κερδοσκοπικός τομέας χαρακτηρίζεται από την επιδίωξη και μεγιστοποίηση του κέρδους μέσω της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Ο κυβερνητικός ή κρατικός τομέας στοχεύει στο δημόσιο συμφέρον. Συμπεριλαμβάνει την κυβέρνηση, όλα τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου αλλά και πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου με δημόσιους σκοπούς και εποπτεία (Ζάννης, 2013).

Στο Ν.4430/2016 ορίζεται ότι «Κοινωνική Οικονομία» είναι το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, που αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων.

Η κοινωνική οικονομία ή Τρίτος Τομέας ασχολείται με την παραγωγή ή την παροχή προϊόντων και υπηρεσιών τις οποίες το κράτος και η αγορά δεν μπορούν ή δεν ενδιαφέρονται να παράγουν ή παρέχουν, τουλάχιστον σε βαθμό που να καλύπτει τις υπάρχουσες κοινωνικές ανάγκες. Οι κύριες νομικές μορφές του Τρίτου Τομέα είναι τα μη κερδοσκοπικά σωματεία, οι αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρίες, τα κοινωφελή

ιδρύματα, οι συνεταιρισμοί και οι οικονομικές επιχειρήσεις. Ο όρος «τρίτο σύστημα» περιλαμβάνει τις οργανώσεις της κοινωνικής και οικονομικής ζωή (Defourny,2001), που δραστηριοποιούνται έξω από το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα (Campbell,1999). Ο όρος χρησιμοποιήθηκε κυρίως σε ένα πιλοτικό πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το οποίο είχε τίτλο «Τρίτο Σύστημα και Απασχόληση» (Campbell, 2000).

1.3 Η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας

Ο όρος της κοινωνικής οικονομίας έλκει την προέλευσή του αιώνες πίσω. Περνάει από διάφορα στάδια και αλλάζει περιεχόμενο με την πάροδο των χρόνων. Η αρχή της κοινωνικής οικονομίας εντοπίζεται στις αρχές του 19ου αιώνα, όταν ομάδες ανθρώπων συνενώθηκαν για να δημιουργήσουν νέους τύπους οργανισμών και επιχειρήσεων προκειμένου να ανταπεξέλθουν στα προβλήματα που προκλήθηκαν από τις βαθιές αλλαγές του οικονομικού συστήματος και της οικονομικής κρίσης του 1929. Στόχος αυτών των προσπαθειών ήταν η οργάνωση της φροντίδας υγείας και άλλων υπηρεσιών σε μια πιο δίκαιη και δημοκρατική βάση (Moulaert and Ailenet, 2005). Με το πέρασμα του χρόνου, ανεξάρτητα από τα διαφορετικά πλαίσια μέσα στα οποία δημιουργήθηκαν και λειτούργησαν, οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας εμπνέονται από τις εξής βασικές αρχές: Αλληλεγγύη, κοινωνική συνοχή, υπεροχή του ατόμου έναντι του κεφαλαίου, κοινωνική υπευθυνότητα.

Κύριες δραστηριότητες της είναι οι οικιακές υπηρεσίες, οι υπηρεσίες φροντίδας ηλικιωμένων, ατόμων με ειδικές ανάγκες και παιδιών, η διαχείριση και λειτουργία καταστημάτων και επιχειρήσεων σε τοπικό επίπεδο, η τοπική πολιτιστική ανάπτυξη, οι νέες τεχνολογίες πληροφορικής και πληροφοριών, οι εργασίες συντήρησης και ανακαίνισης κτιρίων, η διαρρύθμιση του αστικού περιβάλλοντος, οι τουριστικές υπηρεσίες σε τοπικό επίπεδο (Ζιώμας, 2013).

Η αρχική μορφή της Κοινωνικής Οικονομίας και οι συνεταιρισμοί, πρωτοεμφανίστηκαν στα τέλη του 19ου αιώνα στην Αγγλία. Το συνεταιριστικό κατάστημα στην πόλη Rochdale ήταν η πρώτη επιτυχημένη προσπάθεια και αποτέλεσε ένα μοντέλο το οποίο εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο. Η εμφάνιση ενώσεων και πρωτοβουλιών αλληλοβοήθειας συνέβη σχεδόν ταυτόχρονα στις ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες της Ευρώπης. Ωστόσο, παρόμοιες δράσεις, πέρα από τις συνεταιριστικές ενώσεις, καταγράφονται τόσο από πρωτοβουλίες ιδιωτών με τη σύσταση φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, όσο και από το κράτος, με τις ενώσεις κοινής ωφελείας και τις εταιρείες κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών υγείας (Laville et al, 2006).

Σήμερα σχεδόν ο μισός πληθυσμός του πλανήτη σχετίζεται ή επηρεάζεται από κάποια μορφή συνεταιρισμού. Πρόκειται για οργανισμούς ποικίλων μεγεθών και

δραστηριοτήτων. Συνεταιρισμοί λειτουργούν επίσης στο χώρο των τραπεζικών και ασφαλιστικών εργασιών, του λιανικού και χονδρικού εμπορίου, της στέγασης και της βιοτεχνίας (Parnell, 2000).

Ο συνεταιρισμός βασίζεται σε μια ομάδα συμφερόντων και η σωστή λειτουργία του προϋποθέτει την αλληλεγγύη της ομάδας. Κανένα μέλος του δεν έχει προτεραιότητα έναντι των υπολοίπων, ενώ τα οφέλη διανέμονται ανάλογα με τη συμμετοχή καθενός στην επιχείρηση. Οι συνεταιρισμοί, τις περισσότερες φορές, αποβλέπουν στην αντιμετώπιση των ατελειών της αγοράς. Έχουν ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα καθώς, βασιζόμενοι στην εργατική δύναμη των μελών τους, αποσκοπούν στην κάλυψη των αναγκών τους παρέχοντας αγαθά και υπηρεσίες. Αντιθέτως, η κερδοσκοπική επιχείρηση δημιουργείται για να προσφέρει ο μεγαλύτερο δυνατό κέρδος στους επενδυτές της (Parnell, 2000).

Με βάση τα στοιχεία της Co-Operatives UK, 328 εκατομμύρια άτομα κατέχουν μετοχές συμβατικών επιχειρήσεων ενώ ένα δισεκατομμύριο είναι μέλη συνεταιριστικών επιχειρήσεων. Οι χώρες με τις πιο πολλές συμμετοχές σε συνεταιρισμούς είναι η Ινδία με 242 εκατομμύρια, η Κίνα με 160 εκατομμύρια, και οι ΗΠΑ με 120 εκατομμύρια. Στη Νότια και Βόρεια Αμερική 1 στους 5 είναι μέλος συνεταιρισμού, στη Γερμανία 1 στους 4, ενώ στον Καναδά 4 στους 10. Οι 300 μεγαλύτερες συνεταιριστικές επιχειρήσεις στον κόσμο είχαν συνολικό κύκλο εργασιών 1,1 τρισεκατομμύρια δολάρια για το έτος 2009, 1,6 τρισεκατομμύρια για το 2011 και 2 τρισεκατομμύρια δολάρια για το 2012.

1.4 Κοινωνικές Επιχειρήσεις

Ο όρος κοινωνική επιχείρηση είναι σχετικά καινούργιος και θεσμοθετήθηκε για πρώτη φορά στο Βέλγιο με νόμο το 1995. Στο νόμο αυτό, θεσμοθετήθηκαν επιχειρήσεις κατάρτισης μέσω της απασχόλησης καθώς και επιχειρήσεις ενσωμάτωσης στην απασχόληση, οι οποίες έχουν στόχο την ενσωμάτωση άνεργων ατόμων στην αγορά εργασίας παρέχοντας συμβόλαια απασχόλησης. Η εμφάνιση του όρου εκφράζει το γεγονός της ενίσχυσης του παραγωγικού ρόλου των φορέων της κοινωνικής οικονομίας με αντικείμενο την ικανοποίηση των αναγκών που δεν καλύπτονται από τις δημόσιες αρχές ή τις αγορές.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις ορίζονται ως οι επιχειρήσεις που συνδυάζουν την παραγωγή ατομικών ή συλλογικών αγαθών με οργανωτικές πρακτικές που εξυπηρετούν μια προκαθορισμένη κοινωνική αποστολή, υιοθετώντας τις διοικητικές πρακτικές και το νομικό καθεστώς των ιδιωτικών επιχειρήσεων (<http://ec.europa.eu/>).

Η κοινωνική επιχείρηση μπορεί να έχει διαφορετικές νομικές μορφές: Τη μορφή της ένωσης, του συνεταιρισμού, του φιλανθρωπικού ιδρύματος, της ιδιωτικής επιχείρησης, είτε κάποια άλλη ειδική μορφή που δημιουργήθηκε μέσα στο πλαίσιο των εθνικών νομοθεσιών (Κυριακίδου,2014).

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποτελούν μια νέα μορφή οργάνωσης της κοινωνικής οικονομίας. Η κοινωνική τους ωφέλεια αφορά στο απασχολούμενο προσωπικό ή στις υπηρεσίες και στα αγαθά που παράγουν. Εντάσσονται στην οικονομία της αγοράς αλλά μακροπρόθεσμα αποβλέπουν στη δημιουργία μιας νέας οικονομίας, στο πλαίσιο της οποίας έχουν αξία η αλληλεγγύη, η κοινωνική επιχειρηματικότητα, η εναρμόνιση της οικογενειακής και της επαγγελματικής ζωής, η συλλογική εργασία, η υπευθυνότητα προς την κοινωνία και το περιβάλλον (Γεώργας, 2013a).

Η διαφορά της κοινωνικής επιχείρησης από την συμβατική επιχείρηση βρίσκεται στην στοχοθεσία. Ενώ η συμβατική επιχείρηση, αναζητεί τρόπους να μεγιστοποιήσει το κέρδος της, η κοινωνική επιχείρηση επιδιώκει κοινωνικές σκοπιμότητες, αναζητεί την επίλυση προβλημάτων τα οποία απασχολούν την κοινωνία (Leitner,2011).

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλεία για την δημιουργία θέσεων εργασίας εν μέσω οικονομικής κρίσης και για την κάλυψη αναγκών με καινοτόμες δραστηριότητες. Ανταποκρίνονται σε σύγχρονες ανάγκες όπως είναι η στέγαση, η επαγγελματική ενσωμάτωση, η άρση του κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων με ειδικές ανάγκες και η προστασία του περιβάλλοντος. Ακόμη, παράγουν καινοτομία σε πεδία όπου το κράτος και η αγορά απουσιάζουν ή δεν ενεργούν επαρκώς, π.χ. σε θέματα διαχείρισης πόρων, οργάνωσης της εργασίας και νέων επαγγελμάτων. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις αναπτύσσουν οικονομικές δραστηριότητες με κοινωνικές και οικολογικές ωφέλειες για τις οποίες οι κλασικοί επενδυτές δεν επιδεικνύουν ενδιαφέρον γιατί η απόδοσή τους είναι χαμηλή (Νικολόπουλος και Καπογιάννης, 2013).

Υπάρχουν δύο σειρές δεικτών ή κριτηρίων που πρέπει να πληροί μια κοινωνική επιχείρηση, τα οικονομικά κριτήρια και τα κοινωνικά κριτήρια. Τα οικονομικά κριτήρια είναι η αυτόνομη διοίκηση και διαχείριση, η αμειβόμενη απασχόληση και η συνεχής παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών. Τα κοινωνικά κριτήρια έχουν να κάνουν με το γεγονός της ανάληψης πρωτοβουλίας από ομάδα πολιτών, το δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων και τη συμμετοχή στη διοίκηση και στην άσκηση των δραστηριοτήτων, (Ζιώμας, 2013).

Η κοινωνική επιχείρηση ακολουθεί, στον τρόπο λειτουργίας της, το επιχειρηματικό πνεύμα και το διοικητικό μοντέλο της ιδιωτικής επιχείρησης. Ο κοινωνικός επιχειρηματίας ακολουθεί τις περισσότερες φορές τους κανόνες της αγοράς. Ωστόσο, αποσκοπεί στην εύρεση μιας βιώσιμης ισορροπίας μεταξύ των κινήτρων για κέρδος και των αιτημάτων για κοινωνική δικαιοσύνη, και κατά τούτο διαφέρει από το μη κερδοσκοπικό οργανισμό (Νικολόπουλος και Καπογιάννης, 2013).

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι οργανισμοί που αναπτύσσουν δραστηριότητες με κύριο σκοπό την ικανοποίηση ανθρώπινων αναγκών και όχι τη μεγιστοποίηση των κερδών των επενδυτών. Προκειμένου να μη χάνουν τον κοινωνικό προσανατολισμό τους αλλά και να επιβιώνουν οικονομικά, οφείλουν να αξιοποιούν τα πλεονεκτήματά τους, όπως η ευελιξία του θεσμικού πλαισίου που τις διέπει, σύμφωνα με το οποίο μπορούν να συνδυάζονται κοινωνικοί στόχοι με οικονομικούς. Έτσι επιτυγχάνεται η ενσωμάτωση τους στην τοπική οικονομία κερδίζοντας τη στήριξη των μελών της

τοπικής κοινωνίας, ιδίως όταν αυτά αντιμετωπίζουν προβλήματα όπως είναι η ανεργία (Ζιώμας, 2013).

Κύρια πλεονεκτήματα της Κοινωνικής Επιχείρησης αποτελούν το μικρό τους μέγεθος, η δυνατότητα για γρήγορες αποφάσεις, η μη ύπαρξη μεγάλου κεφαλαίου και η παραγωγή καινοτομίας με τη δραστηριοποίηση σε ποικίλους οικονομικούς τομείς.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο ξεχωρίζουν δυο τύποι κοινωνικών επιχειρήσεων:

- Επιχειρήσεις των οποίων βασικός στόχος είναι η ενσωμάτωση των μη προνομιούχων. Απασχολούν μη προνομιούχους εργαζόμενους για την παραγωγή μη κοινοτικών αγαθών και προϊόντων.
- Επιχειρήσεις των οποίων βασικός στόχος είναι η παραγωγή και προσφορά κοινωνικών και γενικότερα συλλογικών υπηρεσιών, όπως είναι οι υπηρεσίες που απευθύνονται σε μια ειδική πληθυσμιακή ομάδα ή κοινότητα.

Ο Οργανισμός για την Ανάδειξη των Κοινωνικών Επιχειρήσεων στην Ευρώπη (<http://kdvm.gr/>) απαριθμεί τα χαρακτηριστικά εκείνα που είναι απαραίτητα προκειμένου να θεωρηθεί μια επιχείρηση ως κοινωνική. Αυτά είναι:

- Η νομική υπόσταση των κοινωνικών επιχειρήσεων
- Οι δράσεις τους έχουν επιχειρηματικό χαρακτήρα και υπακούουν σε κριτήρια βιωσιμότητας χωρίς ωστόσο να υποβαθμίζονται οι κοινωνικοί στόχοι της επιχείρησης
- Η δημοκρατική οργάνωση και λειτουργία της επιχείρησης
- Η συνύπαρξη οικονομικών και κοινωνικών στόχων
- Η κοινωνική και οικονομική αυτονομία
- Η οικονομική βιωσιμότητα
- Τα υψηλά επίπεδα αυτοχρηματοδότησης των δραστηριοτήτων τους
- Η ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας ατόμων από ευπαθείς κοινωνικές ομάδες
- Η ανάπτυξη δεσμών συνεργασίας, εμπιστοσύνης και αλληλοϋποστήριξης
- Η προώθηση της ισότητας και της εργασιακής ποικιλομορφίας

- Η κάλυψη συλλογικών αναγκών που δεν καλύπτονται από το δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα μέσω της παραγωγής παραδοσιακών ή καινοτόμων αγαθών και υπηρεσιών
- Η προώθηση της επιχειρηματικότητας με στόχο την πρόληψη και την αντιμετώπιση των φαινομένων αποκλεισμού

1.5 Κοινωνική Καινοτομία

Ως «κοινωνική καινοτομία» ορίζεται η παραγωγή προϊόντων και η παροχή υπηρεσιών, οι οποίες αποσκοπούν στην ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών, τη συμφιλίωση παραγωγής και κατανάλωσης, την εναρμόνιση προσφοράς και ζήτησης και τη διαμόρφωση νέου τύπου κοινωνικών σχέσεων που βασίζονται στη συλλογικότητα και στην ισοτιμία και όχι στον ανταγωνισμό, και αποσκοπούν στην ενεργοποίηση κοινωνικών δυνάμεων τόσο του κόσμου της εργασίας, κατά τη διαδικασία παραγωγής, όσο και της υπόλοιπης κοινωνίας, που δέχεται τα προϊόντα και τις υπηρεσίες, κατά τη διαδικασία της κατανάλωσής τους (Ν.4430/2016).

Ένας λειτουργικός ορισμός για την κοινωνική καινοτομία θα μπορούσε να είναι ότι αυτή αποτελεί είτε μια νέα, περισσότερο αποτελεσματική, αποδοτική και βιώσιμη λύση σε ένα κοινωνικό πρόβλημα, είτε μια υπάρχουσα λύση, της οποίας όμως η δημιουργούμενη αξία προκύπτει πρωταρχικά για την κοινωνία ως όλον παρά για τα επιμέρους άτομα (Phills et al., 2008). Κοινωνική καινοτομία μπορεί να είναι ένα προϊόν, μια παραγωγή, μια διαδικασία ή τεχνολογία, αλλά μπορεί να είναι επίσης μια αξία, μια ιδέα, νομοθεσία, ένα κοινωνικό κίνημα, μια παρέμβαση ή κάποιος συνδυασμός των παραπάνω.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις ανήκουν σε εκείνες που από μόνες τους λόγω της δομής τους και της συνεισφοράς τους θα μπορούσαν να θεωρηθούν καινοτόμες.

Στην Ελλάδα, η έννοια της κοινωνικής καινοτομίας είναι λιγότερο ανεπτυγμένη σε σύγκριση με πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Σε αυτό συνετέλεσε η έλλειψη, μέχρι πρότινος, θεσμικού πλαισίου για την κοινωνική οικονομία καθώς ο πρώτος σχετικός νόμος ψηφίστηκε το 2011. Η καινοτομία είναι απαραίτητη μιας και μέσω αυτής παρουσιάζονται περισσότερες ευκαιρίες για δικτύωση και αμοιβαία αποδοχή. Ωστόσο, σήμερα η ανάγκη ενίσχυσης της κοινωνικής καινοτομίας εμφανίζεται επιτακτική.

Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και οι περικοπές κοινωνικών υπηρεσιών δημιουργούν ανάγκες για ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας και καινοτομίας, ώστε να προσφέρονται εναλλακτικές λύσεις και δομές στην κοινωνία. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι σήμερα παρατηρούμε την εμφάνιση πολλών κοινωνικών καινοτομιών όπως τα δίκτυα χωρίς μεσάζοντες, τα κοινωνικά ιατρεία, τα ανταλλακτικά δίκτυα κ.ά. Επομένως είναι απαραίτητη η εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών που θα ενισχύσουν την κοινωνική οικονομία και θα ευνοήσουν την ανάπτυξη κοινωνικών καινοτομιών.

Στο πλαίσιο της στρατηγικής για την «Ευρώπη 2020» (<http://eur-lex.europa.eu/>) η κοινωνική καινοτομία αποτελεί ξεχωριστή πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με στόχο τη συγκέντρωση όλων των φορέων της κοινωνίας των πολιτών και την αξιοποίησή τους προς μια δυναμική, επιχειρηματική και καινοτόμο Ευρώπη.

Μοναδικός τρόπος για μία κοινωνική επιχείρηση να αναπτυχθεί είναι να καινοτομεί, μετατρέποντας την αλλαγή σε ευκαιρία και την ευκαιρία σε αλλαγή. Η κοινωνική καινοτομία μιας επιχείρησης είναι ο πετυχημένος συνδυασμός μιας νέας ιδέας με μια νέα ανάγκη που υπάρχει στην αγορά. Η ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας μέσω της κοινωνικής καινοτομίας αποτελεί το σύγχρονο τρόπο λειτουργίας για τη διασφάλιση της επιχειρηματικής επιβίωσης και τη δημιουργία των απαραίτητων συνθηκών για την ανάκαμψη της οικονομίας.

Κατανοώντας ότι η κοινωνική καινοτομία αποτελεί τη νέα αναγκαιότητα θα πρέπει οι επιχειρήσεις να στηριχτούν σε ενέργειες για την ανάπτυξη νέων ιδεών, ώστε να μπορούν να προσαρμόζονται έγκαιρα στις απαιτήσεις του σύγχρονου περιβάλλοντος και στα νέα δεδομένα της αγοράς. Η μετατροπή της γέννησης πρωτοτύπων ιδεών σε πρακτική εφαρμογή και εμπορική εκμετάλλευση προϋποθέτει ότι η κοινωνική καινοτομία οργανώνεται ως μία συστηματική διεργασία, η οποία περιλαμβάνει μια διαρκή και οργανωμένη αναζήτηση ευκαιριών για εισαγωγή αλλαγών. Ακόμα και η συνεχής βελτίωση της βασικής κοινωνικής επιχειρηματικής ιδέας συνιστά μια διαδικασία σταδιακής καινοτομίας καθώς αποτελεί μικρής κλίμακας αλλαγή.

Επιδίωξη κάθε κοινωνικής επιχείρησης που καινοτομεί θα πρέπει να είναι η μετατροπή της ανασφάλειας σε συνεργασία και της αβεβαιότητας σε σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών της. Σε κάθε περίπτωση, η κοινωνική καινοτομία απαιτεί σύστημα, οργάνωση και διαχείριση ενδεχόμενων κινδύνων και ρίσκων.

Προϋποθέτει επίσης την απόκτηση και χρησιμοποίηση της νέας γνώσης. Η ικανότητα καινοτομίας μιας κοινωνικής επιχείρησης είναι η απάντηση στις νέες προκλήσεις. Η ανάπτυξη αυτής της ικανότητας από τις κοινωνικές επιχειρήσεις είναι ο παράγοντας για τη διασφάλιση της επιτυχίας. Η καινοτομία αποτελεί μια πρακτική η οποία μπορεί να οδηγήσει σε δικτύωση με άλλους φορείς ή επιχειρήσεις και να βελτιώσει τη συνεργασία σε κεντρικό ή περιφερειακό επίπεδο.

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (OECD 2005), έχουν οριστεί τα τέσσερα είδη καινοτομίας που μπορούν να έχουν εφαρμογή στις κοινωνικές επιχειρήσεις:

- Καινοτομία προϊόντος ή υπηρεσίας, όπου ένα νέο ή αναβαθμισμένο προϊόν ή υπηρεσία εισέρχεται στην αγορά.
- Καινοτομία διαδικασίας, όπου μια νέα αναβαθμισμένη διαδικασία χρησιμοποιείται.
- Εμπορική καινοτομία, όπου εφαρμόζεται μια νέα μέθοδος μάρκετινγκ. Η νέα αυτή μέθοδος μπορεί να αναπτυχθεί από την ίδια την κοινωνική επιχείρηση ή να υιοθετηθεί από άλλες επιχειρήσεις.
- Οργανωσιακή καινοτομία όπου μια κοινωνική επιχείρηση εφαρμόζει μια νέα αναβαθμισμένη μέθοδο οργάνωσης της εμπορικής της πρακτικής, της εργασίας και των αρμοδιοτήτων στο εσωτερικό της καθώς και στις σχέσεις της με εξωτερικούς οργανισμούς ή άλλες κοινωνικές επιχειρήσεις.

Είναι προφανές ότι η καινοτομία είναι συνδεδεμένη με την αβεβαιότητα και το ρίσκο για το νέο προϊόν ή τη νέα υπηρεσία. Ο βασικός λόγος για την υιοθέτηση καινοτομίας από τις κοινωνικές επιχειρήσεις είναι η δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος (Τραπεζάνογλου,2010).

1.6 Ανακεφαλαίωση

Η Κοινωνική Οικονομία είναι συνεχώς εξελισσόμενη καθώς στηρίζεται σε δημοκρατική οργάνωση, έχει κοινωνική βάση, έχει ιδιαίτερη σχέση με το περιβάλλον της και δημιουργεί κοινωνική συνοχή. Δημιουργεί θέσεις εργασίας και προωθεί την εργασιακή ενσωμάτωση κοινωνικών ομάδων αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας. Καλύπτει ανάγκες που δεν καλύπτονται από το κράτος ή την αγορά και δεν στοχεύει στο κέρδος καθώς και μετριάξει τις επιπτώσεις της κρίσης.

Δομικό συστατικό της αποτελούν οι ανθρώπινοι πόροι και ο κοινωνικός χαρακτήρας της. Λειτουργεί σαν αναδυομένη εναλλακτική μορφή ανάπτυξης και διαμορφώνει συνθήκες αξιοποίησης δυνατοτήτων και ευκαιριών σε τοπικό επίπεδο. Οι επενδύσεις κοινωνικού αντίκτυπου ορίζονται ως μια ομάδα πόρων όπως χρηματοοικονομικό, κοινωνικό και ανθρώπινο κεφάλαιο που απαιτούνται για την ενδυνάμωση της κοινωνικής και της περιβαλλοντικής αλλαγής (Nicholls, Pharoah, 2007). Η κοινωνική οικονομία δραστηριοποιείται στην κοινωνική ενσωμάτωση, την τοπική ανάπτυξη, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την πρόληψη κοινωνικών ανισοτήτων, την ενίσχυση του κοινωνικού ιστού, την ενδυνάμωση του κοινωνικού κεφαλαίου και την ανάπτυξη των δημοκρατικών δομών.

Οι φορείς και οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας υπερτερούν σημαντικά των δημόσιων φορέων και υπηρεσιών σε θέματα ευελιξίας και διαχειριστικής λειτουργίας. Η αναφορά στις δημοκρατικές διαδικασίες, στο πλαίσιο των οργάνων και μηχανισμών λήψης αποφάσεων, παραπέμπει στην αρχή του «ένα άτομο μια ψήφος». Ιδιαίτερη προσοχή αποδίδεται στο ανθρώπινο δυναμικό, στην ποιότητα και σταθερότητα των θέσεων εργασίας. Η κοινωνική οικονομία αφορά στην κάλυψη σύγχρονων αναγκών και συμβάλλει στην ανάπτυξη της τοπικής και εθνικής οικονομίας. Οι πολυάριθμοι οργανισμοί της αποφέρουν θετικά κοινωνικά αποτελέσματα μαζί με έμμεσα οικονομικά.

Η κοινωνική καινοτομία ασχολείται με την κάλυψη ανεκπλήρωτων αναγκών των ανθρώπων και των κοινοτήτων που δεν έχουν καλυφτεί, είτε μπορούν να καλυφτούν καλύτερα. Αποσκοπεί κυρίως στην βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό προσδοκώντας στην αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα. Οι κοινωνικές καινοτομίες μπορούν να λειτουργήσουν ως μια νέα μέθοδος προσέγγισης των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων, η οποία προσανατολίζεται στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και των οικονομικών ευκαιριών, ενώ βρίσκει πεδία εφαρμογής στους τομείς της απασχόλησης, της κοινωνικής προστασίας και της τοπικής οικονομικής ανάπτυξης.

Οι καινοτομίες έχουν οδηγήσει σε νέες ιδέες, νέους τρόπους εργασίας και νέες οργανωτικές δομές. Οι καινοτομίες εκτείνονται από την ένταξη στην αγορά εργασίας μέχρι το δίκαιο και αλληλέγγυο εμπόριο καθώς οι κοινωνικές επιχειρήσεις αναπτύσσουν καινοτόμες προσεγγίσεις για μια πληθώρα νέων προκλήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα

2.1 Εισαγωγή

Στην Ελλάδα οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις αποτελούν ιστορικά τον κορμό της κοινωνικής οικονομίας. Με τους νόμους 4019/2011 και 4430/2016 θεσπίζεται το πλαίσιο για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και επιχειρηματικότητα και ορίζονται οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.). Όλες οι μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων αποτελούν δυναμικά εργαλεία ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και αυτό οφείλεται στον τρόπο λειτουργίας τους. Οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ., ανεξάρτητα από τον κύριο κοινωνικό σκοπό που επιτελούν, θα πρέπει να στοχεύουν στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής με την ενσωμάτωση των αρχών της μη διάκρισης και προσβασιμότητας για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, ώστε να διασφαλίζεται η ισότιμη πρόσβαση στην αγορά εργασίας για όλες τις μειονεκτούσες ομάδες πληθυσμού με στόχο την πρόληψη της περιθωριοποίησης και του αποκλεισμού. Οι προκλήσεις της κοινωνικής και οικονομικής κρίσης θα μπορέσουν να απαντηθούν μόνο με τέτοιες δομές κοινωνικών επιχειρήσεων που θα συνδυάζουν την ανεξάρτητη λειτουργία τους και τη συνεργασία μεταξύ τους, καθώς και τη δημιουργία προϋποθέσεων για την ανάπτυξη οικονομιών κλίμακας, εξωτερικών οικονομιών και ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.

2.2 Οι συνεταιριστικές και κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα

Οι συνεταιριστικές και κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα, ήταν η εξέλιξη και συνεργασία που είχαν οι συντροφίες και αδελφότητες στα τέλη του 18^{ου} αιώνα με χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτό του συνεταιρισμού από εμπόρους και τεχνίτες στα Αμπελάκια της κοιλάδας των Τεμπών το 1780 (Κλήμης, 1985). Ακολούθησαν στα τέλη του 19ου αιώνα οι γεωργικοί και οι αστικοί συνεταιρισμοί. Το 1915 λειτουργούσαν ήδη αρκετοί, σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του Ν.602/1915 'Περί συνεταιρισμών'. Το 1986 ψηφίστηκε ο νόμος 1667/1986 'Αστικοί Συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις', ο οποίος ήταν πιο απλός και λειτουργικός και επιχειρούσε να εκσυγχρονίσει το νομοθετικό τους πλαίσιο.

Οι συνεταιρισμοί λειτουργούν κυρίως ως επιχειρήσεις με την έννοια ότι παράγουν και διαθέτουν στην αγορά προϊόντα ή υπηρεσίες. Στο σύνολο των οργανώσεων του τρίτου τομέα μόνο οι επιχειρήσεις συνεταιρισμού εμφανίζονται να αναπτύσσουν συναλλακτικές σχέσεις με το δημόσιο τομέα. Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας είναι βασισμένες στη δημοκρατική συμμετοχική δράση και παρουσιάζουν διαφάνεια και αυτονομία ως προς τη διαχείρισή τους. Η κάλυψη των αναγκών και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ενισχύει την απασχόληση των ανέργων με αποτέλεσμα να δημιουργούνται κοινωνικές, δημοκρατικές και συμμετοχικές επιχειρήσεις, οι οποίες εργάζονται με γνώμονα την ποιοτική απασχόληση, την κοινωνική ένταξη, την τοπική ανάπτυξη και την κοινωνική προστασία.

Η πρώτη μορφή κοινωνικής επιχείρησης στην Ελλάδα θεσπίστηκε με το νόμο 2716/1999 και ήταν οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚοιΣΠΕ). Πρόκειται για νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (ΝΠΙΔ) με δυνατότητα άσκησης εμπορίου που αποτελούν ταυτόχρονα Μονάδες Ψυχικής Υγείας ενταγμένες στον τομέα της Ψυχικής Υγείας (Μαρκουλάτος, 2008). Σκοπός των ΚοιΣΠΕ είναι η κοινωνική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη των ατόμων. Οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί παρέχουν θέσεις εργασίας σε άτομα όπου ο κερδοσκοπικός ιδιωτικός τομέας δε θέλει να προσεγγίσει. Εντάσσουν, ουσιαστικά, στο χώρο εργασίας άτομα όπου διαφορετικά θα ήταν αποκλεισμένα από την απασχόληση και θα ήταν εξαρτημένα από την κοινωνική βοήθεια.

Επίσης, οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες σε τμήματα της αγοράς που θεωρούνται μη κερδοσκοπικά και συμπληρώνουν το δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Καλύπτουν ανάγκες και προσφέρουν αγαθά και υπηρεσίες οι οποίες είναι καινοτόμες και συμβάλλουν στην ανάπτυξη. Ωστόσο, ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας στη χώρα μας μόνο τα τελευταία χρόνια και λόγω των οικονομικών συνθηκών αρχίζει να θεωρείται ως διακριτός τομέας, παρότι δραστηριοποιείται ένας σημαντικός αριθμός φορέων, όπως είναι οι γυναικείοι συνεταιρισμοί, οι συνεταιριστικές τράπεζες, οι εθελοντικές οργανώσεις και άλλες νομικές μορφές επιχειρήσεων με κοινωνικούς σκοπούς.

Η ενίσχυση του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και η ανάδειξη του ρόλου της στο μετριασμό των επιπτώσεων της κρίσης που μαστίζει την Ελλάδα, την κοινωνική ένταξη και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, αποτελεί έναν από τους κεντρικούς αναπτυξιακούς άξονες της ευρωπαϊκής πολιτικής ατζέντας την τελευταία 25 ετία.

Σύμφωνα με μελέτη του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ, 2007), έως το 2007, οι μόνες μορφές κοινωνικής επιχειρηματικότητας ήταν οι αγροτικοί και αστικοί συνεταιρισμοί ειδικού τύπου και οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚοιΣΠΕ). Το 2010 το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (<http://iobe.gr/>), έδειξε σε έρευνά του ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις συμβάλλουν θετικά στην απασχόληση και στην οικονομική ανάπτυξη προάγοντας παράλληλα την καινοτομία. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν.4019/2011 η συνολική παρουσία των ΚοιΣΠΕ στην Ελλάδα κρίνεται πολύ θετική.

2.3 Ο Νόμος 4019/2011 για την κοινωνική οικονομία

Στην Ελλάδα οι πρωτοβουλίες στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας σταδιακά αυξάνονται και διάφοροι φορείς αναπτύσσουν δράσεις για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της ανεργίας καθώς και της διαφύλαξης του περιβάλλοντος. Σημαντικό βήμα ήταν η θεσμική αναγνώριση και κατοχύρωση του τομέα με το νόμο 4019/2011 (Ζιώμας, 2013).

Οι κύριοι στόχοι του αναφερόμενου νόμου ήταν οι εξής:

- Να δημιουργηθούν νέες θέσεις απασχόλησης έτσι ώστε να μπορέσουν,
- ιδίως, οι ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, να δραστηριοποιηθούν επαγγελματικά, να προωθηθούν η κοινωνική αλληλεγγύη και η καινοτομία, να μειωθεί η φτώχεια, να αποτραπούν οι διακρίσεις και ο κοινωνικός αποκλεισμός, ώστε να ενισχυθεί η κοινωνική συνοχή. Να παρέχονται στην κοινωνία σύγχρονα και ποιοτικά αγαθά και υπηρεσίες, να ευνοηθεί η τοπική επιχειρηματικότητα στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης, να λειτουργήσουν θεσμικοί περιορισμοί και δικλείδες ασφαλείας, ώστε να μη χρησιμοποιηθεί η κοινωνική επιχειρηματικότητα από κερδοσκόπους (Πολίτου et al, 2014).

Με το άρθρο 2 η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (ΚοινΣΕΠ) θεσπίζεται ως φορέας της κοινωνικής οικονομίας. Έχει τη μορφή αστικού συνεταιρισμού, με κοινωνικό σκοπό και εμπορική ιδιότητα. Οι ΚοινΣΕΠ διακρίνονται σε 3 κατηγορίες:

- ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Ένταξης: Η ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού.
- ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Φροντίδας: Παράγουν ή παρέχουν προϊόντα και υπηρεσίες κοινωνικού και προνοιακού χαρακτήρα σε ηλικιωμένους, άτομα με αναπηρία ή με χρόνιες παθήσεις, βρέφη, παιδιά.
- ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού: Παράγουν και παρέχουν προϊόντα και υπηρεσίες, προωθούν την εξυπηρέτηση του τοπικού και συλλογικού συμφέροντος, την απασχόληση, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και την ενδυνάμωση της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης (Πολίτου et al, 2014).

Μια κριτική το νόμο 4019/2011 αναφέρει ότι η κοινωνική επιχείρηση περιορίζεται σε έναν ορισμένο νομικό τύπο, εκείνον του συνεταιρισμού, οπότε δεν μπορεί να καλύψει περισσότερες οργανωσιακές μορφές της κοινωνικής οικονομίας, κάτι που συμβαίνει σε άλλες χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης (Τζουβελέκας και Zoehrer, 2013).

2.4 Ο Νόμος 4430/2016 για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Τελευταία νομοθετική πρωτοβουλία ήταν ο νόμος 4430/2016, όπου θεσπίζεται το πλαίσιο για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και επιχειρηματικότητα. Σύμφωνα με αυτόν ορίζονται οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα:

1. Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) είναι οι αστικοί συνεταιρισμοί του ν. 1667/1986, που έχουν ως καταστατικό σκοπό τη συλλογική και την κοινωνική ωφέλεια και διαθέτουν εκ του νόμου εμπορική ιδιότητα

Ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό τους, οι Κοιν.Σ.Επ. διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

α) Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης, οι οποίες διακρίνονται σε δύο υποκατηγορίες:

αα) Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων, οι οποίες επιδιώκουν την ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες σε ποσοστό 30% κατ' ελάχιστον των μελών και των εργαζομένων σε αυτές.

αβ) Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ειδικών Ομάδων, οι οποίες επιδιώκουν την ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού. Ποσοστό 50% κατ' ελάχιστον των μελών και των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά σε αυτές τις κατηγορίες.

αγ) Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) του άρθρου 12 του ν. 2716/1999, θεωρούνται αυτοδικαίως Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης.

β) Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής ωφέλειας, οι οποίες αναπτύσσουν δραστηριότητες «βιώσιμης ανάπτυξης» ή και παρέχουν «κοινωνικές υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος».

Θεωρούνται, από τη σύστασή τους, Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας οι Κοιν.Σ.Επ., Κοι.Σ.Π.Ε. και οι Συνεταιρισμοί Εργαζομένων. Επίσης, ως Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας μπορεί να θεωρηθούν μεταξύ άλλων οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, οι αστικοί συνεταιρισμοί, κ.λπ., ενώ καθορίζονται οι όροι

και οι προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν για το χαρακτηρισμό και τη λειτουργία αυτών ως φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Με το άρθρο 23 καθιερώνεται ο θεσμός των Συνεταιρισμών Εργαζομένων και συγκεκριμένα, Συνεταιρισμοί Εργαζομένων είναι οι Αστικοί Συνεταιρισμοί του ν. 1667/1986, οι οποίοι έχουν εκ του νόμου εμπορική ιδιότητα, παράγουν «συλλογική ωφέλεια», και έχουν ως μέλη αποκλειστικά και μόνο φυσικά πρόσωπα, τα οποία επιθυμούν να βιοποριστούν με συλλογικό και αυτόνομο τρόπο, παράγοντας από κοινού αγαθά και υπηρεσίες για τρίτους.

Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας είναι τα νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων τα οποία δραστηριοποιούνται σε τομείς της κοινωνικής και της αλληλέγγυας οικονομίας. Εφαρμόζουν δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων, σύμφωνα με την αρχή ότι ένα μέλος μία ψήφος. Δεν δίδουν προτεραιότητα στη μεγιστοποίηση και την ατομική ιδιοποίηση του κέρδους τους και εφαρμόζουν περιορισμούς στη διανομή κερδών, επανεπενδύοντας σημαντικό μέρος τους σε δραστηριότητες που προάγουν τη συλλογική και την κοινωνική ωφέλεια.

Προάγουν την αρχή «ίση αμοιβή για ισόχρονη εργασία», εφαρμόζοντας σύστημα αμοιβών για τους συμμετέχοντες κατά το οποίο ο ανώτατος καθαρός μισθός δε μπορεί να υπερβαίνει περισσότερο από τρεις φορές τον κατώτατο. Η υποχρέωση αυτή ισχύει και σε οποιασδήποτε μορφής σύμπραξη δύο ή περισσότερων νομικών προσώπων ή ενώσεων προσώπων. Αποβλέπουν στην οριζόντια και ισότιμη μεταξύ τους δικτύωση, μέσω της δημιουργίας δικτύων και συστάδων με σκοπό την ενδυνάμωση των οικονομικών δραστηριοτήτων τους και τη μεγιστοποίηση της παραγόμενης κοινωνικής ωφέλειας.

Το Άρθρο 30 αναφέρει ότι τα κέρδη διατίθενται κατά ποσοστό 5% για το σχηματισμό τακτικού αποθεματικού, σε ποσοστό μέχρι 35% διανέμονται στους εργαζομένους της επιχείρησης, ενώ ποσοστό τουλάχιστον 10% και κατά μέγιστο 30% διατίθεται για δράσεις κοινωνικής ωφέλειας. Το υπόλοιπο διατίθεται για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τη γενικότερη διεύρυνση της παραγωγικής δυνατότητας του φορέα.

Στον ίδιο νόμο αναφέρεται ότι οι Κοιν.Σ.Επ. και οι Κοι.Σ.Π.Ε. έχουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση από το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας καθώς επίσης και στο

Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης. Επίσης, παρέχεται η δυνατότητα σύναψης προγραμματικών συμβάσεων μεταξύ των Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και του δημόσιου τομέα καθώς και των Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού, για τη μελέτη και εκτέλεση έργων και προγραμμάτων κοινωνικής ωφέλειας μίας περιοχής, όπως και για την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής ωφέλειας.

Για μια χώρα σαν την Ελλάδα, οι κοινωνικοοικονομικές ανάγκες της οποίας καθορίζονται σε σημαντικό βαθμό από τη γεωγραφική διασπορά του πληθυσμού, τις προσπάθειες αναζωογόνησης της περιφερειακής οικονομίας αλλά και τη δυνατότητα προσαρμογής των αγορών μέσα από ευέλικτα σχήματα, η κοινωνική οικονομία αποτελεί πεδίο διερεύνησης των προοπτικών βιωσιμότητας και ανάπτυξης της οικονομίας και της απασχόλησης.

Παρότι παρατηρείται σημαντικό κενό στην προσφορά κοινωνικών υπηρεσιών και ευρύτερα υπηρεσιών σχετικών με την ποιότητα ζωής και, άρα, μεγάλη ανάγκη για υπηρεσίες που θα μπορούσαν να προσφερθούν από τον τομέα της κοινωνικής οικονομίας, ο συγκεκριμένος τομέας δεν έχει αναπτυχθεί στην Ελλάδα όσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κυρίως λόγω της άγνοιας της ελληνικής κοινωνίας, της έλλειψης σαφούς θεσμικού πλαισίου και της έλλειψης εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την κοινωνική οικονομία.

Οι κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση στοχεύουν στην ενίσχυση και στην ενδυνάμωση της κοινωνικής ένταξης, στην καταπολέμηση της φτώχειας, στην πρόληψη του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, στην υποστήριξη ένταξης στην απασχόληση μειονεκτούντων ατόμων και στη μείωση περιφερειακών ανισοτήτων στο πλαίσιο της απασχόλησης, της ανεργίας και της παραγωγικότητας της εργασίας.

2.5 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των κοινωνικών επιχειρήσεων

Παρά τα δύο νομοθετικά βήματα, η κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα είναι προβληματική. Εστιάζεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχει κατάλληλο πλαίσιο υποστήριξης, όπως είναι οι μηχανισμοί διοικητικής υποστήριξης, ενεργές εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης και τα καταρτισμένα στελέχη. Ο συντονισμός

των αρμόδιων δημόσιων φορέων είναι ανεπαρκής, οι δικτυώσεις και οι συνεργασίες ανάμεσα στους φορείς και σε άλλες οργανώσεις, σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο είναι περιορισμένες. Η οικονομική κρίση και η πτώση του διαθέσιμου εισοδήματος συνεπάγονται μείωση της ενεργού ζήτησης για προϊόντα, συμπεριλαμβανομένων των προϊόντων των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Ωστόσο, η κρίση που πλήττει την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, παρά τις καταστροφικές της συνέπειες, ανοίγει ένα ευρύ πεδίο δράσης για τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Η μικρομεσαία δομή στην οποία στηριζόταν η οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα καταρρέει. Επομένως, εμφανίζεται ένα κενό το οποίο μπορεί να καλυφθεί, εν μέρει τουλάχιστον, από τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Αυτές άλλωστε παρουσιάζουν γνωρίσματα ανάλογα με αυτά των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, όπως η εμπιστοσύνη ανάμεσα στα μέλη μιας επιχείρησης, η εγγύτητα των σχέσεων και η πλήρης ευελιξία των εργασιακών σχέσεων (Γεώργιας, 2013b).

Η ζήτηση για τις υπηρεσίες που παράγουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις αναμένεται να αυξηθεί για πολλούς λόγους, ενώ ταυτόχρονα το κράτος αδυνατεί να τις προσφέρει στις επιθυμητές ποσότητες. Οι κυριότεροι λόγοι είναι οι εξής:

- Μεγαλύτερος αριθμός γυναικών θα θελήσουν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας για να συμπληρώσουν το εισόδημα της οικογένειας, οπότε θα χρειαστούν περισσότερες υπηρεσίες φροντίδας.
- Η γήρανση του πληθυσμού σημαίνει ανάγκη για περισσότερες υπηρεσίες μακροχρόνιας φροντίδας και υγείας. Η οικονομική κρίση προκαλεί αύξηση στη ζήτηση για στέγαση, απεξάρτηση, σίτιση, κ.λπ.
- Η υποχώρηση του κράτους πρόνοιας συνεπάγεται αύξηση του αριθμού των ΑμεΑ που χρειάζονται βοήθεια για την κοινωνική και επαγγελματική τους ενσωμάτωση.

Οι τάσεις δημογραφικής μετακίνησης προς την περιφέρεια ως αποτέλεσμα της ανεργίας μπορούν να βοηθήσουν τις κοινωνικές επιχειρήσεις, που στοχεύουν στην τοπική ανάπτυξη, να βρουν ανθρώπινο δυναμικό για τη λειτουργία τους καθώς και πελάτες για τα προϊόντα τους. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να αναλάβουν πολύ χρήσιμες δράσεις για τους πολίτες αλλά υποτιμημένες από τις δημόσιες αρχές, όπως είναι η αναβάθμιση υποβαθμισμένων περιοχών, η ενεργειακή ασφάλεια (νέες

μορφές ενέργειας, ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων), η διαχείριση των ελεύθερων χώρων και η πράσινη ανάπτυξη.

Η θετική λειτουργία της κοινωνικής οικονομίας γίνεται καλύτερα κατανοητή όταν τη δούμε σε σχέση με τη χρηματοπιστωτική κρίση. Οι αξίες της είναι ξένες προς την απληστία και τον ανταγωνισμό, φαινόμενα που εντοπίζονται στις ρίζες της κρίσης εξαιτίας του ελλιπούς θεσμικού ελέγχου των κερδοσκοπικών δραστηριοτήτων. Η κοινωνική οικονομία απέδειξε ότι μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της κοινωνίας δημιουργώντας τις δικές της εναλλακτικές μορφές αλληλέγγυας χρηματοδότησης, όπως οι τράπεζες μικροπιστώσεων του Mohammed Yunus στο Μπαγκλαντές. Συνολικά, η κοινωνική οικονομία χάρη στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της παράγει μια πληθώρα θετικών επιδράσεων:

- 1) Μετριάζει τις αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης προωθώντας καινοτόμες πρακτικές.
- 2) Συμβάλλει σε μια νέα κοινωνική και οικονομική ρύθμιση, η οποία βασίζεται στη συνεργασία.
- 3) Εντάσσει μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στο χρηματοπιστωτικό τομέα
- 4) Προσφέρει χρηματοδότηση σε άτομα με περιορισμένους πόρους, μειώνοντας τη φτώχεια και τον επαγγελματικό αποκλεισμό.

Μια ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. για να θεωρηθεί επιτυχημένη θα πρέπει να παράγει κέρδη. Τα κέρδη θα προέρχονται από την πώληση των προϊόντων ή υπηρεσιών στην αγορά, ωστόσο θα πρέπει να επανεπενδύονται στην επιχείρηση με σκοπό την εξυπηρέτηση του κοινωνικού σκοπού της. Πρόκειται για έναν διαφορετικό τρόπο του επιχειρείν που δίνει έμφαση στον άνθρωπο και στην κοινωνική συνοχή. Η εμπιστοσύνη στη δημιουργικότητα, την καινοτομία του διαφορετικού τρόπου σκέψης και της τόλμης, είναι στοιχεία που μπορούν να ενδυναμώσουν μια κοινωνική επιχείρηση.

Κάθε κοινωνική επιχείρηση, ανεξαρτήτως μεγέθους ή κλάδου, έχει ένα μοναδικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που δεν μπορεί να αντιγραφεί: Τους ανθρώπους της και τους συνεργάτες της. Από τα ιδρυτικά μέλη της κοινωνικής επιχείρησης εξαρτάται η εικόνα της, η αφοσίωση της πελατείας της, η ποιότητα των προϊόντων της ή των υπηρεσιών της, η οικονομική της αυτοτέλεια ή ευρωστία και το κοινωνικό της προφίλ. Το μέλλον κάθε κοινωνικής επιχείρησης εξαρτάται από τη δημιουργικότητα

και αποτελεσματικότητα των ιδρυτικών μελών της. Η ανθρώπινη συμμετοχή είναι αυτή που δίνει την υπεραξία και την εξασφάλιση της επιτυχημένης συνέχειας.

Οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. μπορούν να αποτελέσουν εναλλακτικά εμπορικά δίκτυα που μπορούν να λειτουργήσουν ως φορείς κοινωνικής αλλαγής σε τοπικό επίπεδο. Μια ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. δεν υστερεί από μια οποιαδήποτε άλλη ιδιωτική εταιρεία. Μπορεί να δραστηριοποιηθεί σε όποιο πεδίο παροχής υπηρεσιών ή παραγωγής και διάθεσης προϊόντων επιθυμεί: Από την αγροτική καλλιέργεια και κτηνοτροφία, την αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων, τη μεταποίηση, το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, τη διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων, απλές τεχνικές ή επιστημονικές υπηρεσίες, την έρευνα, τις εν γένει εκδηλώσεις, την κοινωνική φροντίδα και τις παροχές κοινής ωφέλειας.

Σε μια ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. η προώθηση της απασχόλησης προϋποθέτει τη δημιουργία όλο και περισσότερων θέσεων εργασίας αυξάνοντας την παραγωγικότητα και μεγιστοποιώντας την επίτευξη του κοινωνικού σκοπού. Έχει αποδειχθεί ότι οι μακροπρόθεσμα εργαζόμενοι σε μια επιχείρηση δημιουργούν καλύτερες συνθήκες παραγωγικότητας και επίτευξης στόχων. Η προώθηση της απασχόλησης προϋποθέτει την αξιοποίηση των τομέων στους οποίους υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες δημιουργίας θέσεων εργασίας στο μέλλον, όπως είναι η «πράσινη» οικονομία. Στην τελευταία, σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα μπορούσαν να δημιουργηθούν 20 εκατομμύρια θέσεις εργασίας έως το 2020. Η «πράσινη» απασχόληση συμπεριλαμβάνεται σε ιδιωτικά-δημόσια, τοπικά-εθνικά σχέδια απασχόλησης, ενισχύοντας την πληροφόρηση για τις «πράσινες» δεξιότητες (http://www.epiheirimatikotita.gr/nea/prasini_vivlos.pdf).

2.6 Ανακεφαλαίωση

Όλες οι μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων αποτελούν δυναμικά εργαλεία ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και αυτό οφείλεται στον τρόπο λειτουργίας τους. Ανεξάρτητα από τον κύριο κοινωνικό σκοπό που επιτελούν, θα πρέπει να στοχεύουν στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής με την ενσωμάτωση των αρχών της μη διάκρισης και προσβασιμότητας για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, στο βαθμό που διασφαλίζεται η ισότιμη πρόσβαση στην αγορά εργασίας για όλες τις μειονεκτούσες ομάδες πληθυσμού. Στόχος είναι η πρόληψη της περιθωριοποίησης και του αποκλεισμού.

Ο νόμος 4019/2011 καινοτομεί εισάγοντας την κοινωνική οικονομία και την κοινωνική επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα με αποκλειστικό καταστατικό σκοπό την κοινωνική ωφέλεια, ενώ ευνοεί τη δημοκρατική συμμετοχή των μελών της και τη διαφάνεια της λειτουργίας της.

Ο νόμος 4430/2016 προσπαθεί να αναδείξει την Κοινωνική Οικονομία ως ένα εναλλακτικό μοντέλο παραγωγής. Θεσμοθετεί για πρώτη φορά τον συνεταιρισμό εργαζομένων ως νομικό πρόσωπο. Επιχειρείται η αποσύνδεση από τις προνομιακές πολιτικές και η ανάπτυξη μιας αυτόνομης παραγωγικής δραστηριότητας. Απευθύνεται σε όλες τις παραγωγικές δραστηριότητες όπως πρόνοια, εστίαση, πληροφορική, νέες τεχνολογίες, αγροτοδιατροφικά προϊόντα και αποτελεί πεδίο ευκαιρίας για πολλές καινοτόμες επιχειρήσεις.

Αρνητικό σημείο αποτελεί ο αποκλεισμός των μη κερδοσκοπικών οργανισμών, των αγροτικών και αστικών συνεταιρισμών, των αλληλασφαλιστικών ταμείων και των φιλανθρωπικών σωματείων (<http://www.social-economy.com/>).

Θετικό σημείο του νόμου και αυτό αποτελεί δημόσια καινοτομία είναι ότι οι πολίτες μπορούν να δραστηριοποιηθούν σε τομείς που ο δημόσιος και ιδιωτικός τομέας δεν μπόρεσε να επιτύχει στην παροχή υπηρεσιών, οι οποίες θα μπορούσαν να παρασχεθούν μέσω της δημιουργίας συνεταιρισμών (<http://www.eurada.org/>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η κοινωνική οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

3.1 Εισαγωγή

Η πολυμορφία και η πολυπολιτισμικότητα αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της σύγχρονης ευρωπαϊκής κοινωνίας. Παρόλα αυτά, επίσημα στοιχεία δείχνουν ότι οι διάφορες κοινωνικές ομάδες δεν έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν ως ισότιμοι πολίτες στη σύγχρονη Ευρωπαϊκή κοινωνία και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την περιθωριοποίησή τους (<http://www.eesc.europa.eu/>).

Σήμερα τουλάχιστον το 1/3 της ευρωπαϊκής κοινωνίας αποκλείεται από το δικαίωμα συμμετοχής στο όραμα για μια καλύτερη ζωή κι ακόμα αποκλείεται από το δικαίωμα για μια αξιοπρεπή ζωή και ισότιμη συμμετοχή στα κοινά. Η προώθηση της κοινωνικής ένταξης όλων των ατόμων και ομάδων δεν είναι μόνο ζήτημα κοινωνικής δικαιοσύνης αλλά ζήτημα κοινωνικής συνοχής και προϋπόθεση για οικονομική ευημερία. Η ευρωπαϊκή και παγκόσμια εμπειρία από δράσεις κατά του κοινωνικού αποκλεισμού έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι «το κόστος του κοινωνικού αποκλεισμού, άμεσο, έμμεσο και συνολικό, ως κόστος απαξίωσης ανθρώπινου και κοινωνικού κεφαλαίου, είναι πολλαπλάσιο από το κόστος μιας στρατηγικής κοινωνικής συνοχής και μιας αναπτυξιακής πολιτικής χωρίς κοινωνικό αποκλεισμό.»

3.2 Η κοινωνική οικονομία και οι κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη

Ο αριθμός των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη αυξάνεται ενώ δραστηριοποιούνται σε όλο και περισσότερους οικονομικούς τομείς. Πολλές χώρες εισάγουν νέες νομοθεσίες και υποστηρικτικά εργαλεία για να προωθήσουν την ανάπτυξή τους. Οι αγορές προσφέρουν νέες ευκαιρίες για την ίδρυση και επέκτασή τους. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις αύξησαν την απασχόληση. Τα ανωτέρω είναι μερικά από τα πορίσματα έρευνας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «Οι κοινωνικές επιχειρήσεις και το οικοσύστημά τους: Εξελίξεις στην Ευρώπη», που εκπονήθηκε από ανεξάρτητους ακαδημαϊκούς με τη στήριξη του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου

Έρευνας για τις Συνεταιριστικές και Κοινωνικές Επιχειρήσεις και του Ερευνητικού Δικτύου για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις (EMES,2008).

Η έρευνα έδειξε ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν επιδείξει σημαντική ανθεκτικότητα σε συνθήκες κρίσης και έχουν καταφέρει να διατηρήσουν τις θέσεις εργασίας στη διάρκεια αυτής. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι:

Στην Ιταλία, το διάστημα 2008-2014 χάθηκαν σχεδόν 500.00 θέσεις εργασίας στις παραδοσιακές επιχειρήσεις, ενώ η απασχόληση σε κοινωνικούς συνεταιρισμούς αυξήθηκε κατά 20,1% και έφτασε τις 407.000 θέσεις εργασίας από τις 340.000 που ήταν πριν.

Στο Βέλγιο, το ίδιο διάστημα (2008-2014), ενώ η απασχόληση στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα μειώθηκε, στις κοινωνικές επιχειρήσεις αυξήθηκε κατά 11,5%, ενώ στη διοικητική περιφέρεια των Βρυξελλών η αύξηση έφτασε το 25%.

Στη Γαλλία, η ιδιωτική οικονομία παρουσίασε αρνητικούς δείκτες απασχόλησης απαξιώνοντας πολλές θέσεις εργασίας την περίοδο 2008-2010, ενώ η τάση ήταν θετική στις κοινωνικές επιχειρήσεις (<http://www.efsyn.gr/>).

Γενικότερα περίπου 3 δισεκατομμύρια άνθρωποι συνδέονται με κάποιο συνεταιρισμό (<https://ica.coop/>).

Η έκθεση για την «κοινωνική οικονομία» στην ΕΕ αναφέρει χαρακτηριστικά: «Η “κοινωνική οικονομία” στην Ευρώπη είναι πολύ σημαντική από κοινωνική αλλά και οικονομική άποψη (<http://www.kathimerini.gr/>). Στο χώρο της απασχολούνται περισσότεροι από 11 εκατ. άνθρωποι, που αντιστοιχούν στο 6,7% των μισθωτών στην ΕΕ».

Παραθέτουμε ενδεικτικά λίστα επιχειρήσεων από διάφορες χώρες της ΕΕ:

- Η επιχείρηση «Mondragon» στην Ισπανία, με 85.000 εργαζόμενους και κύκλο εργασιών 15 δισ. ευρώ το 2009. Πρόκειται για μια συνομοσπονδία εργατικών συνεταιρισμών που ξεκίνησε από μια βιοτεχνία ειδών θέρμανσης. Σήμερα είναι η 7η μεγαλύτερη επιχείρηση στην Ισπανία και η μεγαλύτερη στη χώρα των Βάσκων. Ο όμιλος δραστηριοποιείται σε μια σειρά από κλάδους, από τραπεζικές υπηρεσίες και εμπόριο μέχρι την παραγωγή κεφαλαιουχικών μηχανημάτων.

- Ο αγροτικός συνεταιρισμός «Dairygold» στην Ιρλανδία, με 10.000 μέλη, κύκλο εργασιών 693 εκατ. ευρώ και κερδοφορία 19 εκατ. ευρώ.
- Ο οικοδομικός συνεταιρισμός «Nationwide» στη Μ. Βρετανία, με 200 δισ. λίρες κεφάλαια, 19.000 υπαλλήλους και 495 εκατ. λίρες εισόδημα.
- Ο Σουηδικός καταναλωτικός συνεταιρισμός «Kooperativa Förbundet» (KF), με 3,1 εκατ. Μέλη. Το 2008 έφτανε να ελέγχει το 55% του συνεταιριστικού λιανικού εμπορίου στη Σουηδία, το οποίο με τη σειρά του αντιστοιχεί στο 21,4% του συνολικού λιανικού εμπορίου τροφίμων.
- Ο καταναλωτικός συνεταιρισμός «The Cooperative» στη Μ. Βρετανία, με 4,5 εκατ. μέλη, 123 χιλιάδες υπαλλήλους και 4.300 καταστήματα, 9,5 δισ. λίρες κύκλο εργασιών και 111 εκατ. λίρες κέρδη (CIRIEC,2007).

3.3 Η κοινωνική οικονομία ανά την Ευρώπη

Σε τρεις χώρες της Ευρώπης πάνω από το ήμισυ του πληθυσμού τους είναι μέλη συνεταιρισμών, στην Ιρλανδία (70%), στην Φινλανδία (60%) και στην Αυστρία (59%). Στη Μεγάλη Βρετανία υπάρχουν πάνω από 68.000 κοινωνικές επιχειρήσεις συμβάλλοντας με 2 δις λίρες στην οικονομία και απασχολώντας περίπου 800.000 εργαζομένους.

Ο τύπος κοινωνικής επιχείρησης, ο οποίος συναντάται περισσότερο στην Ιταλία, είναι αυτός του κοινωνικού συνεταιρισμού και θεσπίστηκε με ειδική νομοθετική ρύθμιση το 1991. Οι συνεταιρισμοί αυτοί διακρίνονται σε δυο τύπους:

- Συνεταιρισμοί που δραστηριοποιούνται σε υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης, πρόνοιας κλπ για ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.
- Συνεταιρισμοί που έχουν στόχο την κοινωνική ενσωμάτωση μειονεκτούντων ατόμων.

Οι επιχειρήσεις κοινωνικού σκοπού στο Βέλγιο θεσμοθετήθηκαν το 1995. Το χαρακτήρα των επιχειρήσεων αυτών μπορεί να τον υιοθετήσει οποιαδήποτε εμπορική επιχείρηση εφόσον τηρεί κάποιους όρους, όπως η επιδίωξη μικρού κέρδους και ο καθορισμός συγκεκριμένων κοινωνικών στόχων.

Στη Γαλλία η κοινωνική οικονομία αντιπροσωπεύει το 10% του ΑΕΠ και το 12% της απασχόλησης. Δραστηριοποιούνται δυο τύποι κοινωνικών επιχειρήσεων:

α) Οι επιχειρήσεις κοινωνικής ενσωμάτωσης με τη μορφή τοπικών κυρίως συνδέσμων.

β) Οι επιχειρήσεις κοινωνικού σκοπού, οι οποίες παρέχουν συλλογικές υπηρεσίες σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο πληθυσμό και έχουν τη μορφή Συνεταιρισμών.

Στη Γερμανία διακρίνουμε τρεις τύπους πρωτοβουλιών οι οποίες θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως κοινωνικές επιχειρήσεις. Πρόκειται για οργανισμούς που ιδρύθηκαν για να δημιουργήσουν απασχόληση και είναι:

α) Ορισμένης χρονικής βάσης και καλύπτουν κοινωφελείς δραστηριότητες.

β) Ενώσεις για τη δημιουργία απασχόλησης και ανάπτυξης.

γ) Κοινωνικές επιχειρήσεις.

Και στις τρεις περιπτώσεις πρόκειται για οργανισμούς που συμμετέχουν σε ειδικά προγράμματα, τα οποία σχετίζονται με τις πολιτικές της αγοράς εργασίας. Η χρηματοδότηση τους γίνεται από την πολιτεία και είναι ορισμένου χρόνου.

Στην ΕΕ-27, υπήρχαν το 2009 περισσότεροι από 207.000 οικονομικά ενεργοί συνεταιρισμοί. Πρόκειται για συνεταιρισμούς που έχουν κατοχυρώσει τη θέση τους σε κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και έχουν ιδιαίτερη παρουσία στη γεωργία, τη χρηματοπιστωτική μεσιτεία, το λιανεμπόριο και τη στέγαση, και ως εργατικοί συνεταιρισμοί, στον βιομηχανικό και τον κατασκευαστικό κλάδο καθώς και στον κλάδο των υπηρεσιών. Οι συνεταιρισμοί αυτοί απασχολούν άμεσα 4,7 εκατ. εργαζομένους και διαθέτουν 108 εκατ. μέλη.

Πίνακας 3.1. Έμμισθη απασχόληση στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας συγκρινόμενη με το σύνολο της έμμισθης απασχόλησης στην ΕΕ (2009-2010), σε χιλιάδες

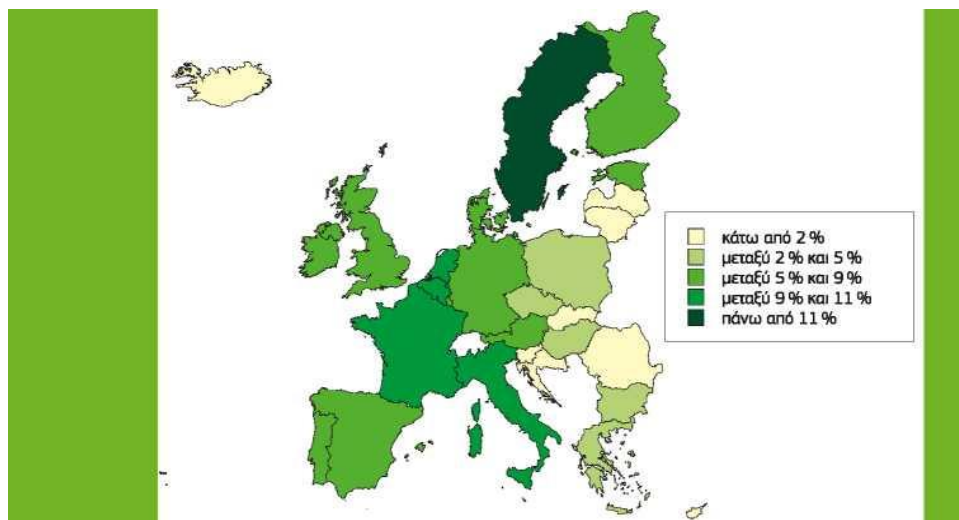
Χώρα	Απασχόληση στο πλαίσιο της ΚΟ	Συνολική απασχόληση	%
Αυστρία	233,53	4.096,30	5,70%
Βέλγιο	462,54	4.488,70	10,30%
Βουλγαρία	121,3	3.052,80	3,97%
Κύπρος	5,07	385,1	1,32%
Τσεχική Δημοκρατία	160,09	4.885,20	3,28%
Δανία	195,49	2.706,10	7,22%
Εσθονία	37,85	570,9	6,63%
Φινλανδία	187,2	2.447,50	7,65%
Γαλλία	2.318,54	25.692,30	9,02%
Γερμανία	2.458,58	38.737,80	6,35%
Ελλάδα	117,12	4.388,60	2,67%
Ουγγαρία	178,21	3.781,20	4,71%
Ιρλανδία	98,74	1.847,80	5,34%
Ιταλία	2.228,01	22.872,30	9,74%
Λετονία	0,44	940,9	0,05%
Λιθουανία	8,97	1.343,70	0,67%
Λουξεμβούργο	16,11	220,8	7,30%
Μάλτα	1,68	164,2	1,02%
Κάτω Χώρες	856,05	8.370,20	10,23%
Πολωνία	592,8	15.960,50	3,71%
Πορτογαλία	251,1	4.978,20	5,04%
Ρουμανία	163,35	9.239,40	1,77%
Σλοβακία	44,91	2.317,50	1,94%
Σλοβενία	7,09	966	0,73%
Ισπανία	1.243,15	18.456,50	6,74%

Σουηδία	507,21	4.545,80	11,16%
Ηνωμένο Βασίλειο	1.633,00	28.941,50	5,64%
Υπό προσχώρηση και υποψήφιες χώρες			
Κροατία	9,08	1.541,20	0,59%
Ισλανδία	0,22	165,8	0,13%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΕ-15	12.806,37	172.790,40	7,41%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΕ-27	14.128,13	216.397,80	6,53%

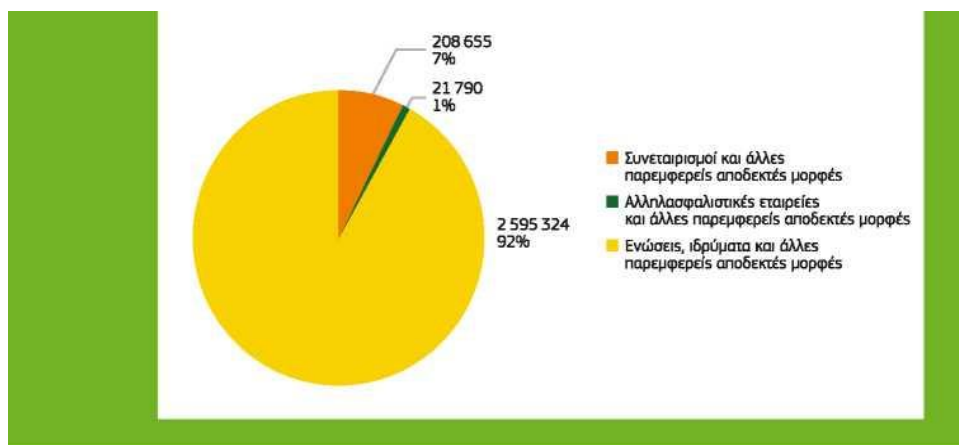
* Ενεργός πληθυσμός ηλικίας 16-65 ετών, Eurostat, 2010.

Πηγή: Σύνοψη της έκθεσης που εκπονήθηκε για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή από το Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία (CIRIEC,2012).

3.1 Μερίδιο κοινωνικής οικονομίας στην απασχόληση κατά χώρα

3.2 Τύποι οργανισμών στην κοινωνική οικονομία

Πηγή: Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα. Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη (ΕΕ,2013).

Οι συνεταιρισμοί παρέχουν πάνω από 100 εκατομμύρια θέσεις εργασίας σε όλο τον κόσμο, 20% περισσότερες από αυτές των πολυεθνικών επιχειρήσεων.

Στη Γαλλία, 21.000 συνεταιρισμοί παρέχουν πάνω από 4 εκατομμύρια θέσεις εργασίας. (SWource: GNC Newsletter, αριθ 348, Ιούνιος 2007). Στη Γερμανία, 8.106 συνεταιρισμοί παρέχουν θέσεις εργασίας για 440.000 άτομα. Στην Ιταλία 70.400 συνεταιριστικές οργανώσεις απασχολούν σχεδόν 1 εκατομμύριο άτομα με στοιχεία του 2005(www.ica.coop/).

3.4 Το νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις κοινωνικές επιχειρήσεις

Ο σκοπός της ΕΕ είναι να εγγυηθεί στις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας ένα νομοθετικό πλαίσιο βάση του οποίου θα μπορούν να δρουν στις αγορές τους ανταγωνιστικά, με ίσους όρους με τις άλλες μορφές επιχειρήσεων, χωρίς καμιά κανονιστική διάκριση και με σεβασμό προς τις ιδιαίτερες αρχές, τον τρόπο λειτουργίας, τις ανάγκες, τους στόχους, το ήθος και τον τρόπο εργασίας τους.

Το 2003 υιοθετήθηκε ο Κανονισμός για την Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Κοινωνία (European Cooperative Society-SCE) με σκοπό να αποκτήσουν οι συνεταιρισμοί τα αναγκαία νομικά εργαλεία για να διευκολυνθούν οι διασυνοριακές και διεθνείς δραστηριότητές τους (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013). Το 2004 η Επιτροπή υιοθέτησε μια ανακοίνωση επικεντρωμένη σε τρία θέματα:

- α) Την προώθηση των συνεταιρισμών στην Ευρώπη μέσω της βελτίωσης της ορατότητας, των χαρακτηριστικών και της κατανόησης του θεσμού
- β) Τη βελτίωση της σχετικής νομοθεσίας και τη διατήρηση και ενίσχυση της θέσης των συνεταιρισμών
- γ) Τη συνεισφορά τους στους κοινοτικούς στόχους.

Το 2008 η Επιτροπή υιοθέτησε το Small Business Act, οι δράσεις του οποίου αφορούν όλες τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ) και βοηθούν τις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που προέρχονται από

την παγκοσμιοποίηση, τις ραγδαίες τεχνολογικές αλλαγές και την παγκόσμια οικονομική ύφεση (ΕΕ, 2014b).

Ο Κανονισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί από εταιρίες κάθε τύπου, που επιθυμούν να συνεργαστούν για κάποιο κοινό συμφέρον. Επίσης ο Κανονισμός επιτρέπει σε 5 ή περισσότερους Ευρωπαίους πολίτες, από περισσότερα του ενός κράτη μέλη, να σχηματίσουν μία Κοινωνική Επιχείρηση. Πρόκειται για τη μοναδική μορφή ευρωπαϊκής εταιρίας που μπορεί να δημιουργηθεί με ελάχιστα μέσα και περιορισμένη ευθύνη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013). Το Small Business Act είναι ένα σύνολο 10 αρχών για να καθοδηγήσουν τη σχεδίαση και την υλοποίηση πολιτικών σε επίπεδο ΕΕ και εθνικών κρατών. Αυτό είναι απαραίτητο για να δημιουργηθεί ένα ενιαίο πεδίο δράσης για όλες τις ΜΜΕ σε όλη την ΕΕ και να βελτιωθεί το διοικητικό και νομικό περιβάλλον, ώστε να μπορέσουν αυτές οι επιχειρήσεις να απελευθερώσουν όλο το δυναμικό τους δημιουργώντας ανάπτυξη και απασχόληση. Επίσης, αποτελεί ένα πακέτο μακροπρόθεσμων μέτρων, στα οποία περιέχονται 4 νομοθετικές προτάσεις που μεταφράζουν τις ανωτέρω αρχές σε δράση στο επίπεδο της ΕΕ και των κρατών-μελών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014b).

3.5 Οι ενωσιακές πολιτικές έως το 2020.

Στη βασική επεξεργασία της ΕΕ, γνωστή ως Στρατηγική Ευρώπη 2020, ένας από τους πέντε βασικούς στόχους, που «η επίτευξή τους θα είναι καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία» είναι αυτός της αύξησης της απασχόλησης: «Το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών πρέπει να αυξηθεί από 69% σήμερα σε τουλάχιστον 75%, μεταξύ άλλων μέσω της μεγαλύτερης συμμετοχής των γυναικών, των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας και της καλύτερης ενσωμάτωσης των μεταναστών στο εργατικό δυναμικό» (<http://eurex.eu/>).

Η στρατηγική αυτή ορίζει ότι η ανάπτυξη πρέπει να είναι έξυπνη (οικονομική ανάπτυξη στη βάση της γνώσης και της οικονομίας) και βιώσιμη (προώθηση μιας πιο αποδοτικής, φιλικής προς το περιβάλλον και ανταγωνιστικής οικονομίας) και να οδηγεί σε υψηλή απασχόληση καθώς και στην κοινωνική, οικονομική και εδαφική συνοχή.

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες οι αρχές της ΕΕ σταδιακά αναγνωρίζουν το σπουδαίο ρόλο της κοινωνικής οικονομίας στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της

Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης της θέσης της ως βάσης του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου. Η πορεία προς τη θεσμική αναγνώριση της κοινωνικής οικονομίας και το σχηματισμό ευρωπαϊκών πολιτικών ξεκίνησε στη δεκαετία του 1980 (EMES, 2008).

Ως δείκτες αυτών των προτεραιοτήτων τέθηκαν πέντε στόχοι:

- 1) Να αυξηθεί η απασχόληση από το 69% στο 75%
- 2) Να επενδύεται το 3% του ΑΕΠ στην έρευνα και ανάπτυξη
- 3) Να μειωθεί το φαινόμενο του θερμοκηπίου
- 4) Να χρησιμοποιούνται ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και να αυξηθεί η ενεργειακή αποδοτικότητα
- 5) Να μειωθεί το ποσοστό της φτώχειας κάτω από το 25% (EMES,2008).

Προωθώντας την ιδέα της κοινωνικής οικονομίας η Γαλλία ήθελε να ενισχύσει τους συνεταιρισμούς της, τους οποίους πρόβαλε ως προμηθευτές κοινωνικών υπηρεσιών, ενώ η Γερμανία επιδίωκε να στηρίξει τις ελεύθερες οργανώσεις πρόνοιας (συνήθως θρησκευτικού χαρακτήρα) μέσω των οποίων παρείχε προνοιακές υπηρεσίες σε χαμηλό κόστος (Ζάννης, 2013).

Ο όρος κοινωνική οικονομία ισχύει έτσι για οργανώσεις υπαγόμενες στο οικονομικό πεδίο εφόσον ασκούν παραγωγικές δραστηριότητες, που αποβλέπουν στη διάθεση πόρων για την ικανοποίηση αναγκών. Αυτές οι οργανώσεις παράγουν αγαθά και εμπορευματικές υπηρεσίες αλλά και μη εμπορευματικές. Πρόκειται για επιχειρήσεις που λειτουργούν σε ανταγωνισμό με τις παραδοσιακές μορφές του επιχειρείν (Parnell, 2000).

Οι θεσμοί της ΕΕ καταβάλουν προσπάθειες για να αντιμετωπίσουν την ανεπαρκή νομική βάση και την ασάφεια που υπάρχει γύρω από τις δραστηριότητες της κοινωνικής οικονομίας. Για τη νομική αναγνώριση και ορατότητα του τομέα έχουν γίνει διάφορες ενέργειες. Η πρόσφατη έγκριση της νομοθεσίας για την ενσωμάτωση κοινωνικών πτυχών στις δημόσιες συμβάσεις. Η κοινωνική οικονομία συνδέεται με την αύξηση της απασχόλησης, την επαρκή παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής.

Οι στόχοι αυτοί εμφανίζονται σε δύο βασικές κατευθύνσεις δημόσιας πολιτικής: Τις πολιτικές κοινωνικής και επαγγελματικής ενσωμάτωσης και τις πολιτικές τοπικής ανάπτυξης και δημιουργίας θέσεων εργασίας. Η συμμετοχή της κοινωνικής οικονομίας στον προϋπολογισμό της ΕΕ έχει λάβει χώρα στο πλαίσιο της πολιτικής για την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή, όπως οι πολυετείς προϋπολογισμοί για την προώθηση της απασχόλησης, η πρωτοβουλία για την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη κ.α.

Η συμμετοχή της κοινωνικής οικονομίας διενεργείται και μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ), με τη μορφή μέτρων στήριξης τοπικών πρωτοβουλιών τα οποία αναφέρονται ειδικά στην κοινωνική οικονομία. Αυτές οι αναφορές φανερώνουν την αντίληψη της Στρατηγικής της Λισαβόνας για την κοινωνική οικονομία και τη σχέση της με την απασχόληση και την τοπική ανάπτυξη. Οι προαναφερθείσες δράσεις έχουν παγκόσμιες επιδράσεις και δυναμώνουν την ευρωπαϊκή κοινωνική οικονομία από πλευράς οργανώσεων, δικτύων και έρευνας.

Οι εθνικές κυβερνήσεις καλούνται να μεταφέρουν τις ενωσιακές πολιτικές σε εθνικό επίπεδο. Η προσπάθεια της ΕΕ να αναβαθμίσει την κοινωνική οικονομία στην ατζέντα των εθνικών πολιτικών συναντά δύο εμπόδια. Πρώτον, οι συνεταιριστικές δραστηριότητες θεωρούνται συμφωνίες ή πρακτικές που περιορίζουν τον ανταγωνισμό και συνεπώς εμπίπτουν σε απαγορευτικές διατάξεις της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και, δεύτερον, τα κράτη μέλη δε συμπεριλαμβάνουν τις ΜΚΟ στις οργανώσεις κοινωνικού ενδιαφέροντος που υποστηρίζουν.

Η Επιτροπή, τον Οκτώβριο του 2011, εξέδωσε ανακοίνωση για τη δημιουργία ενός ευνοϊκού κλίματος για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, τους κομβικούς μετόχους της κοινωνικής οικονομίας και την καινοτομία. Νέα ανακοίνωση της Επιτροπής της 13ης Απριλίου 2011 συμπεριλαμβάνει 12 μοχλούς για τη ανάπτυξη και ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης, όπου ένας από αυτούς αναφέρεται στην κοινωνική επιχειρηματικότητα. Σκοπός της είναι η προώθηση των επιχειρήσεων που εξυπηρετούν την κοινωνική, ηθική ή περιβαλλοντική ανάπτυξη πέρα από το αν επιδιώκουν και το κέρδος.

Στα μέσα του 2012, η ανεργία στην ΕΕ ανήλθε στα 25 εκατομμύρια άνεργους ενώ δεν σημειώθηκε πρόοδος στους τομείς της κοινωνικής εδαφικής συνοχής. Επιπλέον, οι κυβερνητικές πολιτικές για την εξισορρόπηση των προϋπολογισμών με κάθε

κόστος μείωσαν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις και την αναδιανομή του εισοδήματος και απείλησαν σοβαρά το Κράτος Πρόνοιας, κάνοντας πιο δύσκολη την επίτευξη μιας έξυπνης και βιώσιμης ανάπτυξης.

Οι πιο πρόσφατες μελέτες και έρευνες καθώς και τα εμπειρικά δεδομένα έδειξαν ότι η κοινωνική οικονομία μπορεί να βοηθήσει στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής Ευρώπη 2020. Η οργανωσιακή δομή των επιχειρήσεών της και το σύστημα αξιών τους πετυχαίνουν την ενσωμάτωση οικονομικών και κοινωνικών στόχων και οδηγούν στην παραγωγή σημαντικών μακροοικονομικών και κοινωνικών ωφελειών.

Η κοινωνική οικονομία βοηθάει στην ανάπτυξη μιας οικονομίας στηριγμένης στη γνώση και στην καινοτομία. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα οργανωσιακής ή κοινωνικής καινοτομίας από συνεταιρισμούς και άλλες παρόμοιες επιχειρήσεις στη βιομηχανία, τη γεωργία, τις υπηρεσίες και το χρηματοδοτικό τομέα. Οι τραπεζικές υπηρεσίες και οι μικροπιστώσεις με ηθικό χαρακτήρα έχουν ανθήσει και εμφανίζουν ιδιαίτερες κοινωνικές ωφέλειες.

Η κοινωνική οικονομία συνεισφέρει στην αντιμετώπιση της ανεργίας. Για παράδειγμα στην Ισπανία η απασχόληση μειώθηκε κατά 19% στον ιδιωτικό τομέα μεταξύ 2008 και 2012, ενώ στον τομέα των συνεταιρισμών παρουσιάστηκε μείωση κατά 9%. Αντίστοιχα μεγαλύτερη αντίσταση στην ανεργία επέδειξαν και οι εργατικοί συνεταιρισμοί στην Ιταλία. Η επέκταση της κοινωνικής οικονομίας βοήθησε στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στη νότια και βόρεια Ευρώπη αλλά και στα νέα κράτη-μέλη της ΕΕ, στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη. Αυτό οφείλεται στην οργάνωση και τις αξίες των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας, που θέτουν τα δικαιώματα του ανθρώπου πάνω από το κεφάλαιο και χρησιμοποιούν μηχανισμούς για την ισότιμη διανομή του εισοδήματος που παράγουν.

Υπάρχουν αξιοσημείωτα συστήματα καινοτομίας συνδεδεμένα με συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές, όπως είναι οι ιταλικές συνεταιριστικές κοινοπραξίες, οι αγροτικές συνεταιριστικές αλυσίδες τροφίμων σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες καθώς και η συνεταιριστική ομάδα Mondragon στην Ισπανία. Το πρωτοποριακό μοντέλο διακυβέρνησης της τελευταίας είναι πιο συμμετοχικό και δημοκρατικό. Η μεγαλύτερη δέσμευση των εργαζομένων της απέναντι στην εταιρία, ως αποτέλεσμα της μοιρασμένης ιδιοκτησίας, έχει δημιουργήσει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στην αγορά και βοήθησε την εταιρία να αντέξει καλύτερα στην οικονομική κρίση.

Η έγκαιρη πρόσβαση σε πληροφόρηση συνεισφέρει στην προσαρμογή της κοινωνικής επιχείρησης στο συνεχώς μεταβαλλόμενο επιχειρηματικό περιβάλλον, ενώ η παρακολούθηση των τεχνολογικών εξελίξεων, στην πραγματοποίηση καινοτομιών σε παρεχόμενα προϊόντα και υπηρεσίες και σε διαδικασίες παραγωγής. Επιπλέον, η αναζήτηση και άντληση οικονομικού κεφαλαίου μέσω των σχέσεων συνεργασίας μπορεί να συντελέσει στην επιβίωση της κοινωνικής επιχείρησης.

Από τη λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων εντοπίζονται οφέλη και σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών, εκ των οποίων τα κυριότερα αναφέρονται στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας. Οι τοπικές κοινωνίες μπορούν να αξιοποιήσουν το υφιστάμενο κοινωνικό επιχειρηματικό δυναμικό για την προσέλκυση επενδύσεων.

Η καινοτομία έγκειται στη μεταφορά της επιτυχημένης επιχειρηματικής πρακτικής στο χώρο της Κοινωνικής Οικονομίας, με όρους και προϋποθέσεις που εγγυώνται τον κοινωνικό προσανατολισμό ενός έργου στην κατεύθυνση της άρσης των ανισοτήτων πρόσβασης στην αγορά εργασίας που αντιμετωπίζει η ομάδα στόχου. Διασφαλίζει την λειτουργία και την υποστήριξη των επιχειρήσεων ακόμα και σε περιόδους κάμψης της οικονομικής τους αποδοτικότητας. Δημιουργεί ένα πλέγμα επιχειρηματικής συνεργασίας και αμοιβαιότητας μεταξύ των κοινωνικών επιχειρήσεων του δικτύου, έτσι ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό της ελεύθερης αγοράς.

Η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού διασφαλίζει την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων εξαιτίας των μεταβαλλόμενων συνθηκών, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν με παραγωγικό τρόπο στις νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται. Η βιώσιμη ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι εφικτή, όχι μόνο με την μεγιστοποίηση του βραχυπρόθεσμου κέρδους αλλά, κυρίως, με την υιοθέτηση ενός τρόπου διαχείρισης, που ενισχύει την οικονομική ανάπτυξη και αυξάνει την ανταγωνιστικότητα εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα την προστασία του περιβάλλοντος και προωθώντας την κοινωνική ευθύνη καθώς και τα συμφέροντα των καταναλωτών.

Η κυριότερη τάση που παρατηρείται κατά την εξέλιξη της κοινωνικής οικονομίας είναι η εδραίωση της στην ευρωπαϊκή κοινωνία με την αύξηση των οργανώσεών της αλλά και με την ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος. Η κοινωνική οικονομία, αποκτά στην Ευρωπαϊκή Ένωση τη μορφή πόλου «κοινωνικής ωφέλειας» στο

οικονομικό σύστημα, παράλληλα με το δημόσιο και τον ιδιωτικό οικονομικό τομέα (CIRIEC, 2007 και 2012). Για να καταφέρει η κοινωνική οικονομία να ξεδιπλώσει τις ευεργετικές της ενέργειες και να ενισχύσει τη Στρατηγική Ευρώπη 2020 πρέπει οι εθνικές αρχές να αναγνωρίσουν την κοινωνική ανάπτυξη ως ισότιμη της οικονομικής και όχι ως υποκατάστατο της, και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να λάβει μέτρα που θα ευνοούν όχι μόνο τις κοινωνικές επιχειρήσεις αλλά το σύνολο της κοινωνικής οικονομίας.

3.6 Ανακεφαλαίωση

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις έγιναν μέρος της ατζέντας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μόλις στις αρχές του 2011. Το βάθος της οικονομικής κρίσης, τα αυξανόμενα ερωτήματα για το ρόλο που θα παίξουν οι ευρωπαϊκοί θεσμοί στην αντιμετώπισή της και νέα κοινωνικά και θεσμικά αιτήματα ώθησαν την Επιτροπή να ψάξει νέες λύσεις και να προσέξει περισσότερο την κοινωνική οικονομία. Βάσει στοιχείων που διαθέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ,2013), από συνεταιρισμούς, αλληλασφαλιστικές εταιρείες, ενώσεις και ιδρύματα, η κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη απασχολεί πάνω από 14,5 εκατομμύρια εργαζόμενους, που αντιστοιχούν στο 6,5% του ενεργού πληθυσμού των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 (ΕΕ-27) και γύρω στο 7,4% του ενεργού πληθυσμού των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15 (ΕΕ-15).

Αξιοσημείωτο, επίσης, είναι ότι μεταξύ των ετών 2002-2003 και 2009-2010 η αμειβόμενη απασχόληση στην Ε.Ε , αυξήθηκε από το 6% στο 6,5%. Τούτο σημαίνει ότι οι θέσεις εργασίας αυξήθηκαν από 11 σε 14,5 εκατομμύρια, γεγονός που αποδεικνύει ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποτελούν ένα δυναμικό και αποτελεσματικό εργαλείο, ικανό να προσφέρει λύσεις στα αναδυόμενα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά και περιβαλλοντικά προβλήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Το παράδειγμα του Welcommon

4.1 Εισαγωγή

Βρισκόμαστε μπροστά σε ένα φαινόμενο μαζικής μετακίνησης πληθυσμών προς την ΕΕ. Η ετήσια μελέτη Global Trends της Υπηρεσίας Προσφύγων του ΟΗΕ διαπίστωσε ότι 65,6 εκατομμύρια άνθρωποι εκδιώχθηκαν βίαια σε όλο τον κόσμο στα τέλη του 2016, αριθμός συνολικά μεγαλύτερος από τον πληθυσμό του Ηνωμένου Βασιλείου και περίπου 300.000 περισσότεροι από την προηγούμενη χρονιά. Οι χώρες και οι πόλεις της ΕΕ καλούνται να διαχειριστούν το πρόβλημα διότι οι πρόσφυγες καταφθάνουν σε αυτές μαζικά. Εκεί βρίσκουν τα δίκτυα, τα οποία θα χρησιμοποιήσουν για να επιβιώσουν καθώς για να προωθηθούν σε άλλες ευρωπαϊκές πόλεις (<http://www.unhcr.org/globaltrends2016/>).

Το Welcommon είναι ένα πρότυπο κέντρο υποδοχής και κοινωνικής ένταξης προσφύγων και ευπαθών ομάδων. Προσφέρει καινοτόμες παροχές στους πρόσφυγες, οι οποίες δεν προσφέρονται από άλλα αντίστοιχα κέντρα στη χώρα. Συνεργάζεται συστηματικά με ένα ευρύ δίκτυο φορέων και πρωτοβουλιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τόσο σε θέματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας και κοινωνικής οικονομίας, όσο και πράσινης οικονομίας, περιβάλλοντος και ενέργειας. Για τους λόγους αυτούς το Welcommonproject, βραβεύτηκε στο REVES Excellence Award 2017.

4.2 Το Welcommon

Το Welcommon σχεδιάστηκε από την κοινωνική επιχείρηση «Άνεμος Ανανέωσης», το Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών, το Ελληνικό Φόρουμ Προσφύγων, το Πολιτιστικό Κέντρο ANASA και τις κοινότητες μεταναστών και προσφύγων. Υλοποιείται από την κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση «Άνεμος Ανανέωσης», σε συνεργασία με την ΕΑΤΑ (Εταιρεία Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών).

Το κέντρο εντάσσεται στο πλαίσιο του προγράμματος “Προσωρινή Στέγαση Προσφύγων” του Δήμου Αθηναίων και της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) και χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το κτίριο που στεγάζεται το Welcommon είναι μια πρώην κλινική του ΙΚΑ, η οποία ήταν για χρόνια κλειστή και εδρεύει στην Αθήνα, επί της οδού Καποδιστρίου 4 στην περιοχή των Εξαρχείων. Η μετατροπή της σε κέντρο φιλοξενίας έγινε μεταξύ Αυγούστου και Οκτωβρίου 2016, οπότε και υποδέχθηκε τους πρώτους φιλοξενούμενούς του. Προσφέρει διαμονή σε 150-200 πρόσφυγες για διάστημα έως και 6 μηνών σε 66 δωμάτια. Επιπλέον διαθέτει χώρους που χρησιμοποιούνται για διάφορες κοινωνικές, εκπαιδευτικές και δημιουργικές δραστηριότητες.

Οι φιλοξενούμενοι πρόσφυγες του Welcommon επιλέγονται από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, στο πλαίσιο του προγράμματος μετεγκατάστασης, δίνοντας προτεραιότητα στις ευπαθείς ομάδες, ήτοι στις εγκύους, στις πολύτεκνες οικογένειες, στους ηλικιωμένους κ.α. Αυτή τη στιγμή η πλειοψηφία των φιλοξενούμενων είναι παιδιά από τη Συρία (65-80%), τα περισσότερα εκ των οποίων συνοδεύονται από τον ένα μόνο γονέα.

Το Welcommon, με βάση τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την προγραμματική συμφωνία και το συμφωνηθέν χρονοδιάγραμμα, υποχρεούται να προσφέρει στους πρόσφυγες που φιλοξενεί τα κάτωθι:

- Αξιοπρεπή και ασφαλή στέγαση σε ξεχωριστά δωμάτια ανά 2,3 έως 6 άτομα με βάση την οικογενειακή ή εθελοντική συγκατοίκηση.
- Σίτιση (πρωινό και δύο γεύματα) δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις διατροφικές ανάγκες των φιλοξενούμενων ανάλογα με την ηλικία τους, την κατάσταση της υγείας ή τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις.
- Κάλυψη βασικών αναγκών σε βρεφικά είδη και είδη προσωπικής υγιεινής και πρώτης ανάγκης (σεντόνια, κουβέρτες, πάνες, σαπούνια, σαμπουάν, οδοντόβουρτσες και οδοντόκρεμες, είδη γυναικείας υγιεινής κ.α.).
- Καθαριότητα και πλύσιμο των ρούχων, σε τακτική βάση, είτε σε υποδομές του χώρου είτε σε συνεργασία με εξωτερικές υπηρεσίες.
- Παροχή υπηρεσιών ψυχολογικής, οικογενειακής και κοινωνικής στήριξης με βάση τις αρχές του ασύλου καθώς και τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε συμβουλευτικές υπηρεσίες που παρέχουν άλλοι φορείς.

4.3 Η καινοτομία της λειτουργίας του κέντρου υποδοχής προσφύγων

Στόχος της κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης δεν είναι μόνο η παροχή προσωρινής στέγης αλλά συνάμα και η κοινωνική ένταξη των προσφύγων, πάντα σε στενή συνεργασία με την τοπική κοινότητα. Επιθυμία της είναι η ίδρυση μιας δομής όχι μόνο για τους πρόσφυγες, αλλά μαζί με τους πρόσφυγες προς όφελος της τοπικής κοινωνίας.

Όραμα του κέντρου αποτελεί η συνύπαρξη προσφύγων, εργαζομένων και εθελοντών σε μια μικρή δομή, ώστε η επικοινωνία να είναι ευκολότερη, με υψηλές ποιοτικές προδιαγραφές για την αντιμετώπιση της αποξένωσης. Για το λόγο αυτό, οι άνθρωποι που επιλέγονται να εργαστούν στη συγκεκριμένη δομή, εκτός των τυπικών προσόντων, πρέπει να έχουν και προηγούμενη εργασιακή εμπειρία στον τομέα διαχείρισης των προσφύγων. Επιπλέον, η συμμετοχή των φιλοξενουμένων στη λειτουργία του κτιρίου ενθαρρύνεται, ώστε να μην είναι απλώς ένας ξενώνας διαμονής. Οι διαχειριστές του προγράμματος θεωρούν ότι η ενεργή συμμετοχή προσελκύει το ενδιαφέρον και ενισχύει την δημιουργικότητα. Το ανθρώπινο δυναμικό απαρτίζεται από μεγάλη ποικιλία επαγγελματιών όπως είναι οι μάγειρες, οι τεχνίτες, οι μηχανικοί. Γενικά, ο καθένας παροτρύνεται να διαθέσει τις δεξιότητές του για το κοινό καλό.

Στις επιπλέον παροχές που προσφέρει η κοινωνική επιχείρηση αξίζει να τονισθεί ότι :

- Οι φιλοξενούμενοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα πλυντήρια και στεγνωτήρια που υπάρχουν στο χώρο ή και να χρησιμοποιήσουν τις ραπτομηχανές για να επιδιορθώσουν τα ρούχα τους.
- Παρέχεται ψυχοκοινωνική υποστήριξη από 3 κοινωνικούς λειτουργούς και 1 ψυχολόγο.
- Παρέχεται ενδυνάμωση και εκπαίδευση. Τα παιδιά πρόσφυγες έχουν μείνει εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος για δύο έως και πέντε χρόνια και αυτό φυσικά δημιουργεί αρκετά προβλήματα. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, το 50% των παιδιών προσφύγων ηλικίας 6-12 χρόνων δεν παρακολουθεί μαθήματα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, όταν το αντίστοιχο ποσοστό σε παγκόσμιο επίπεδο για τα παιδιά αυτής της ηλικίας είναι κατά μέσο όρο κάτω του 10%. Από τα παιδιά

πρόσφυγες ηλικίας γυμνασίου, μόνο το 22% παρακολουθεί μαθήματα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όταν το αντίστοιχο ποσοστό κατά μέσον όρο σε παγκόσμιο επίπεδο είναι 84%. Στην ανώτατη εκπαίδευση έχει πρόσβαση μόλις το 1% των προσφύγων, σε σύγκριση με το 34% σε παγκόσμιο επίπεδο. Συνεπώς, η ανάγκη άμεσης επιστροφής τους στο σχολείο ή έστω στην άτυπη εκπαίδευση, είναι επιτακτική. Το Welcommon έχει προσανατολιστεί σε 2 βασικά επίπεδα:

1. Εγγραφή των παιδιών στα σχολεία ανάλογα με την ηλικία τους. Πριν ξεκινήσουν τα μαθήματα στο σχολείο γίνονται όλες οι απαραίτητες ιατρικές εξετάσεις και εμβολιασμοί σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία(<https://welcommon.gr/>).
2. Δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής σε δράσεις άτυπης εκπαίδευσης, όπως είναι η ζωγραφική, η μουσική, τα μαθήματα ξένων γλωσσών καθώς και μορφές ανάπτυξης δεξιοτήτων, τόσο μέσα στο χώρο του Welcommon, με τη βοήθεια των εθελοντών, όσο και εκτός του χώρου σε συνεργασία με άλλους οργανισμούς, με τη μορφή εργαστηρίων και τάξεων εκμάθησης ξένων γλωσσών (Αραβικά, Ελληνικά, Αγγλικά, Γερμανικά), ζωγραφικής ή μουσική (<https://welcommon.gr/>).

Στο Welcommon προσπαθούν να αναδείξουν τις ικανότητες και δεξιότητες των φιλοξενούμενων προσφύγων χρησιμοποιώντας καινοτόμες μεθόδους για την εκπαίδευση. Ένα από τα βασικά ζητήματα είναι η γρήγορη και στοχευμένη εκμάθηση γλωσσών από τους πρόσφυγες, είτε αυτοί πρόκειται να μετεγκατασταθούν σε κάποια άλλη χώρα, είτε να μείνουν στην Ελλάδα. Μεταξύ άλλων προσφέρεται η δυνατότητα μαθημάτων εκμάθησης ξένων γλωσσών με τη χρήση υπολογιστών, ακολουθώντας μεθόδους e-learning, με τη χρήση σχετικών προγραμμάτων και τεχνολογικής υποδομής, βασιζόμενοι σε προγράμματα εκμάθησης αγγλικών, γερμανικών ή ελληνικών. Οι φιλοξενούμενοι εξασκούνται καθημερινά είτε με τη βοήθεια εθελοντών είτε μόνοι τους.

Κοινωνική ένταξη δεν σημαίνει μόνο μαθήματα γλώσσας σε μια κλειστή αίθουσα. Μπορεί να έχει ευρύτερη διάσταση. Στο Welcommon κινούνται προς αυτή την κατεύθυνση και στο πλαίσιο αυτό οργανώνουν επισκέψεις σε μουσεία, όπως στο μουσείο φυσικής ιστορίας, αρχαιολογικούς και πολιτιστικούς χώρους (<https://welcommon.gr/>).

Μια εκπαιδευτική δράση που πραγματοποιήθηκε ήταν και η επίσκεψη στο πάρκο Σταύρος Νιάρχος, όπου συμμετείχαν 40 πρόσφυγες κυρίως παιδιά (<https://welcommon.gr/>).

Ακλούθησε εκπαιδευτική επίσκεψη στο Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών, στην οποία συμμετείχαν περισσότεροι από 60 φιλοξενούμενοι με ξενάγηση στον κόσμο των αστεριών από επιστήμονες του Κέντρου Επισκεπτών.

Επίσης ένας επαγγελματίας παραμυθάς με συνοδεία ζωντανής μουσικής ,αφηγείται παραμύθια του κόσμου στα παιδιά, στο πλαίσιο της σχετικής δράσης του Εθνικού Θεάτρου σε συνεργασία με το Δημοτικό Θέατρο Πειραιά. Η ανωτέρω δράση έχει μεγάλη ανταπόκριση από τον φιλοξενούμενο πληθυσμό.

Το κέντρο υποδοχής Welcommon ήταν ο τελικός προορισμός του “Περιπάτου κατά των Διακρίσεων” που διοργάνωσε το Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών, στα πλαίσια της Παγκόσμιας Ημέρας για την Εξάλειψη των Διακρίσεων. Εκπρόσωποι από ευρύτερες ομάδες που πλήττονται από το ρατσισμό όπως είναι οι AMEA, LGBT, Ρομά, μετανάστες, οροθετικοί, πρόσφυγες, ηλικιωμένοι, χρήστες ουσιών, θρησκευτικές ομάδες, κ.α. πραγματοποίησαν έναν ξεχωριστό περίπατο κατά του Ρατσισμού & των Φυλετικών Διακρίσεων(<https://welcommon.gr/>).

Επιπλέον διοργάνωσαν στο χώρο της δομής έκθεση με θέμα “Οι πρόσφυγες μιλάνε μέσα από την τέχνη: Το Πριν, η Φυγή, η Ελπίδα, οι Προσδοκίες”. Οι φιλοξενούμενοι, κυρίως τα παιδιά και οι έφηβοι πρόσφυγες, παρουσίασαν τα δικά τους έργα ζωγραφικής κατά την διάρκεια της παραμονής τους στο WELCOMMON. Επιπρόσθετα παρουσιάστηκαν φωτογραφίες και βίντεο από τη ζωή και τον τόπο τους πριν τον πόλεμο αλλά και από το ταξίδι προς την ελπίδα. Είναι μια απόπειρα να μας ξεναγήσουν οι ίδιοι οι πρόσφυγες μέσα από την τέχνη στην διπλή εικόνα της ζωής τους, στον πόνο αλλά και στο όνειρο, στη φυγή και στην ελπίδα, στη ζωή πριν και στη ζωή μετά.

Το Welcommon στοχεύει:

- Να προσφέρει ευκαιρίες απασχόλησης, αξιοποιώντας τις ικανότητες και δεξιότητες των φιλοξενούμενων μέσω της συμμετοχής τους στην λειτουργία της οργάνωσης καθώς και στη συνεργασία με άλλους οργανισμούς και φορείς.

- Να δημιουργήσει μια βάση δεδομένων με βιογραφικά σημειώματα των προσφύγων, τόσο όσων διαμένουν εντός της δομής αλλά και εκτός, διευκολύνοντας τη διαδικασία απασχόλησης τους σε επιχειρήσεις που αναζητούν συγκεκριμένα προσόντα και ικανότητες.
- Να συμβάλει στη δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων με την συμμετοχή Ελλήνων και προσφύγων/ μεταναστών στους παρακάτω τομείς:
 - Επισκευή και επαναχρησιμοποίηση ρουχισμού και παπουτσιών και πώλησή τους σε λογικές τιμές, δημιουργώντας θέσεις εργασίας τόσο για πρόσφυγες όσο και γηγενείς.
 - Ενοικίαση διαφόρων αντικειμένων, όπως βρεφικός εξοπλισμός για μωρά, αντικείμενα για άτομα με αναπηρία, ειδικό εξοπλισμό για χρονιές παθήσεις, επίσης σε λογικές τιμές.
 - Φαγητό και είδη φροντίδας

Το κέντρο φιλοδοξεί να συμβάλλει όχι μόνο στις προσπάθειες περίθαλψης αλλά στην διαμόρφωση πολιτικών, στρατηγικών και πρακτικών κοινωνικής ένταξης των μεταναστών. Οι σχεδιαστές του προγράμματος επιθυμούν την υλοποίηση μιας ουσιαστικής αλλαγής στις πολιτικές φιλοξενίας στην χώρα καθώς και την ανάπτυξη μιας ολιστικής στρατηγικής για τους πρόσφυγες στην Ελλάδα (<https://welcommon.gr/>).

4.4 Οφέλη για την τοπική οικονομία

Η λειτουργία της δομής έδωσε ζωή στην περιοχή, η οποία τα τελευταία χρόνια έχει ερημώσει από κατοίκους. Συγκεκριμένα:

- Δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας. Το έμμισθο ανθρώπινο δυναμικό αποτελείται από 28 άτομα διάφορων ειδικοτήτων και απασχολούνται ως ασκούμενοι ή εκπαιδευόμενοι καθώς και εθελοντές σε διάφορους τομείς.
- Τόνωσε την τοπική αγορά.
- Παρέχει επαγγελματική εκπαίδευση– εξειδίκευση επαγγελματιών. Πολλοί φοιτητές από τα πανεπιστήμια της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Ισπανίας, της Ουκρανίας, τη Αίγυπτου, οι όποιοι σπουδάζουν Κοινωνική Εργασία, κάνουν την τετράμηνη πρακτική τους στο “Wellcommon”, όπου τους προσφέρεται η δυνατότητα διαμονής στο κτίριο. Για παράδειγμα στο πλαίσιο του πιλοτικού

προγράμματος «Xeflis», 14 εθελοντές από την Βαρκελώνη και τη Μαδρίτη παρείχαν στήριξη προς τους φιλοξενούμενους πρόσφυγες (<https://welcommon.gr/>).

- Τον Ιούλιο του 2017, ο Άνεμος Ανανέωσης και ο Ερυθρός Σταυρός Ισπανίας υπέγραψαν Σύμφωνο Συνεργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, η ομάδα του Ερυθρού Σταυρού Ισπανίας θα φιλοξενηθεί 3 φορές την εβδομάδα στη δομή, ώστε να ενισχυθούν οι υπηρεσίες υγείας που προσφέρονται στους φιλοξενούμενους πρόσφυγες (<http://anemosananeosis.gr/el/wor-src-5/>).

4.5 Το παράδειγμα της Γερμανίας

Επιδιώκοντας την ανάπτυξη μιας ευρύτερης συνεργασίας μεταξύ φορέων και πολιτών που εργάζονται με τους πρόσφυγες στο Βερολίνο και την Αθήνα, οργανώθηκε από κοινού, από τον “Άνεμο Ανανέωσης”, την γερμανική πρωτοβουλία “RESPECT FOR GREECE” και το “Bildungswerk του Ιδρύματος HeinrichBoell”, επίσκεψη στο Βερολίνο υπό τον γενικό τίτλο: “Συνεργαζόμενοι στο προσφυγικό στην Αθήνα και στο Βερολίνο. Παραδείγματα καλών πρακτικών”.

Στο πλαίσιο της ανωτέρω επίσκεψης, τον Νοέμβριο 2016, προγραμματίστηκε μια σειρά δραστηριοτήτων, δημόσιων εκδηλώσεων, συναντήσεων και συζητήσεων με διαφορετικούς ανθρώπους, φορείς, υπηρεσίες, εκπαιδευτικά ιδρύματα, καλλιτέχνες, πολιτικούς και πρόσφυγες και έγινε ανταλλαγή εμπειριών και καλών πρακτικών με στόχο να οικοδομηθούν συνεργασίες σε θέματα φιλοξενίας, εκπαίδευσης, κοινωνικής ένταξης και καλλιτεχνικής έκφρασης των προσφύγων. Στην ελληνική αποστολή συμμετείχαν 7 άτομα που εκπροσωπούσαν διαφορετικές πλευρές της ενασχόλησης με το προσφυγικό. Συγκεκριμένα έλαβαν μέρος στελέχη από τον κοινωνικό συνεταιρισμό «Άνεμος Ανανέωσης», το κέντρο φιλοξενίας και ένταξης προσφύγων Welcommon, το Δήμο Αθηναίων, το Πολιτιστικό Κέντρο Anasa καθώς και από την Υπηρεσία Ασύλου.

Ακλούθησε επίσκεψη στο κέντρο φιλοξενίας BelAhr, έναν ξενώνα προσφύγων που στεγάζεται σε ένα 16όροφο ξενοδοχείο, το οποίο πριν παρέμενε κλειστό για 2 χρόνια. Σύμφωνα με τη γερμανική νομοθεσία, κάθε Δήμος μπορεί να χρησιμοποιήσει κλειστά κτήρια για τις ανάγκες του και στη συνέχεια να τα παραδώσει στους ιδιοκτήτες του

μετά από συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που έχει συμφωνηθεί μεταξύ τους. Με αυτό τον τρόπο ο Δήμος του Βερολίνου χρησιμοποίησε το κλειστό ξενοδοχείο ως ξενώνα για πρόσφυγες.

Στη συγκεκριμένη δομή στεγάζονται διάφορα projects που οργανώνονται από ομάδες καλλιτεχνών. Η δομή στοχεύει κυρίως στη διαμονή και διέπεται από παρόμοιους κανόνες με το welcommon σε θέματα φύλαξης, επισκέψεων και καταγραφής στοιχείων. Την ευθύνη λειτουργίας του έχει ο Ερυθρός Σταυρός με χρηματοδότηση του Δήμου Βερολίνου. Στόχος είναι η δημιουργία ομάδων μουσικών, ζωγράφων, σχεδιαστών μόδας ή εικονογράφησης βιβλίων που θα συνεργαστούν σε καλλιτεχνικά πρότζεκτς και θα δουλέψουν μαζί με άλλους πρόσφυγες, κάθε ηλικίας, με απώτερο στόχο την ένταξή τους στην τοπική κοινωνία.

Επίσης, η ομάδα επισπεύτηκε τον ξενώνα ZUsammenKUNFT, ο οποίος στεγάζεται σε κτήριο που παρέμενε κλειστό για 8 χρόνια. Στόχος του ξενώνα αποτελεί η δημιουργία κοινωνικής στέγασης για πρόσφυγες, φοιτητές, ηλικιωμένους κ.α., καθώς και χώρων για καλλιτεχνικές, πολιτιστικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Στα 75.000 τ.μ του κτηρίου ζουν μαζί πρόσφυγες και Γερμανοί. Η πρωτοβουλία αυτή είναι αποτέλεσμα συνεργασίας πολλών φορέων που ασχολούνται με διαφορετικά αντικείμενα.

Πέρα των δυο κέντρων φιλοξενίας, η ομάδα επισκέφτηκε και δύο ακόμη ξενώνες προσφύγων. Ο ένας λειτουργεί περίπου 100 χρόνια και φιλοξενεί πρόσφυγες συνεχώς μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι πρόσφυγες μένουν σε χωριστά δωμάτια και έχουν οι ίδιοι την πλήρη ευθύνη για το φαγητό, την καθαριότητα, την εκπαίδευση και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Φιλοξενούνται περίπου 150 άτομα για διάστημα από ένα έως τρία χρόνια μέχρι να βρουν σπίτι και εργασία. Οι τουαλέτες και οι κουζίνες είναι κοινόχρηστες.

Ο άλλος ξενώνας, φιλοξενεί μόνο γυναίκες με τα παιδιά τους. Βρίσκεται στο Schöneberg και διοικείται από ΜΚΟ. Έχει δυναμικότητα 50 ατόμων, τα οποία ζουν σε χωριστά δωμάτια χωρίς όμως ιδιωτικές τουαλέτες. Οι γυναίκες λαμβάνουν επίδομα για την διατροφή, την ένδυση και άλλα έξοδά τους. Ο ξενώνας παρέχει στέγαση και βασική υποστήριξη στην εκμάθηση της γερμανικής γλώσσας, έτσι ώστε να μπορέσουν να βρουν εργασία και στη συνέχεια σπίτι. Τα έξοδα λειτουργίας των ξενώνων αυτών καλύπτονται από την τοπική κυβέρνηση.

Ακολούθησε συνάντηση και παρουσίαση των μοντέλων στέγασης από εκπρόσωπο του Συμβουλίου Προσφύγων του Βερολίνου. Τονίστηκε ο σημαντικός ρόλος που μπορεί να παίξουν οι γείτονες στη στήριξη των δομών στέγασης και ένταξης. Οι ενδιαφερόμενοι πρόσφυγες μπορούσαν να συμμετάσχουν, ανάλογα με τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντά τους, σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, έχοντας οικονομική βοήθεια για όσο χρόνο διαρκούσε η εκπαίδευσή τους. Παράλληλα με την επαγγελματική κατάρτισή τους, είναι υποχρεωτική και η παρακολούθηση μαθημάτων γερμανικής γλώσσας.

Στο πλαίσιο του προγράμματος προσωρινής φιλοξενίας και κοινωνικής ένταξης προσφύγων, το WELCOMMON συνεργάζεται συστηματικά, μεταξύ άλλων, με την γερμανική πρωτοβουλία “RESPECT FOR GREECE”, τόσο σε θέματα ανταλλαγής εμπειριών και καλών πρακτικών όσο και συμμετοχής Γερμανών εθελοντών στις δραστηριότητές του με έναν οργανωμένο και συστηματικό τρόπο.

Τριάντα εκπρόσωποι ευρωπαϊκών Δήμων και άλλων φορέων, οι οποίοι συμμετείχαν στο Φόρουμ Κοινωνικών Υποθέσεων – Social Affairs Forum του δικτύου EUROCITIES που φιλοξένησε ο Δήμος Αθηναίων, επισκέφθηκαν το Welcommon. Στην αντιπροσωπεία συμμετείχαν εκπρόσωποι από τους Δήμους Μονάχου, Στρασβούργου, Εδιμβούργου, Γκέτεμπουργκ, Βουδαπέστης, Λισαβόνας, Βαρκελώνης, Ρήγα, Γάνδης, Γκντανσκ, Όσλο, Λάιπσιχ, Ουτρέχτης, από τη Βουλή του Βερολίνου, το Πανεπιστήμιό της Έσσης, το δίκτυο μεγάλων ευρωπαϊκών πόλεων Eurocities και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι εκπρόσωποι των Ευρωπαϊκών Δήμων έδειξαν ενδιαφέρον για τους φιλοξενούμενους πρόσφυγες, για τις παρεχόμενες υπηρεσίες καθώς και για τις δυνατότητες συνεργασιών και ανταλλαγής εμπειριών με ανάλογα προγράμματα των πόλεων τους.

Οι συμμετέχοντες Δήμοι έλαβαν μέρος στην πρωτοβουλία του Δήμου Αθηναίων για τις «Πόλεις Αλληλεγγύης – Solidarity Cities» με στόχο την ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας μεταξύ των πόλεων πάνω σε θέματα υποδοχής και ένταξης των προσφύγων. Η πρωτοβουλία παρουσιάστηκε στην Αθήνα κατά τη διάρκεια του Φόρουμ σε συνέχεια μίας πολιτικής συζήτησης μεταξύ των επικεφαλής των πόλεων με θέμα «Πώς οι πόλεις μπορούν να συνεργαστούν καλύτερα στην υποδοχή και την ενσωμάτωση των προσφύγων».

4.6 Βράβευση του Κέντρου υποδοχής και κοινωνικής ένταξης προσφύγων στο REVES Excellence Award 2017

Το Welcommon project, το πρότυπο κέντρο υποδοχής και κοινωνικής ένταξης προσφύγων και ευπαθών ομάδων, συμμετείχε στο REVES Excellence Award 2017 και διακρίθηκε ανάμεσα σε 15 συνολικά υποψηφιότητες από 7 διαφορετικές χώρες. Το REVES Excellence Award έχει ως στόχο να ενισχύσει τις συνέργειες μεταξύ τοπικών και περιφερειακών αρχών και φορέων της κοινωνικής οικονομίας, καθώς και να αναδείξει τα επιτεύγματα αυτής της συνεργασίας με στόχο τη δημιουργία νέων πεδίων συνεργασίας. Η επιτροπή αξιολόγησης αποτελείται από εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της Επιτροπής Περιφερειών και της Social Economy Europe.

Το Welcommon τιμήθηκε και έλαβε Ειδική Διάκριση /“Special Mention” ως επίτευγμα της συνεργασίας μεταξύ της κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης «Άνεμος Ανανέωσης» και της Εταιρείας Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών του Δήμου Αθηναίων, ανταποκρινόμενο πλήρως στο πνεύμα του REVES Excellence Award στην προώθηση των συνεργιών. Η εκδήλωση του REVES Excellence Award 2017 πραγματοποιήθηκε στις 8 Ιουνίου στην Επιτροπή των Περιφερειών στις Βρυξέλλες.

4.7 Ανακεφαλαίωση

Η καινοτομία στο παράδειγμα του Welcommon έγκειται στις επιπρόσθετες παροχές που προσφέρει στους φιλοξενούμενους πρόσφυγες, οι οποίες δεν ήταν εντός της προγραμματικής σύμβασης και δεν προσφέρονται από άλλα αντίστοιχα κέντρα στη χώρα.

Το κέντρο υποδοχής και κοινωνικής ένταξης προσφύγων και ευπαθών ομάδων, διακρίθηκε ανάμεσα σε 15 συνολικά υποψηφιότητες από 7 διαφορετικές χώρες. Η διάκριση στο REVES Excellence Award επιβραβεύει τις συνέργειες μεταξύ τοπικών και περιφερειακών αρχών και των φορέων της κοινωνικής οικονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Συμπεράσματα

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να αναδείξει την κοινωνική καινοτομία ως μια αποτελεσματική και βιώσιμη λύση στα κοινωνικά προβλήματα. Να εξετάσει εάν η κοινωνική καινοτομία θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως μέθοδος προσέγγισης των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων και αν συμβάλλει στη δημιουργία ευκαιριών στους τομείς της απασχόλησης, της κοινωνικής προστασίας και της τοπικής ανάπτυξης. Επίσης, η παρούσα εργασία ασκεί και μια κριτική στην εθνική νομοθεσία που διέπει την κοινωνική οικονομία.

Η Κοινωνική Οικονομία αποτελεί ένα ενεργητικό πεδίο παρέμβασης που αναπτύσσεται μεταξύ της αγοράς και της κοινωνίας γενικότερα. Ανεξάρτητα από τη νομική υπόσταση των φορέων της, σχετίζεται με την αρχή της δημοκρατικής οργάνωσης. Στηρίζεται σε μια ευρεία κοινωνική βάση, υιοθετεί συλλογικά κριτήρια κατανομής κερδών, αναπτύσσει μια ιδιαίτερη σχέση αλληλεγγύης με το περιβάλλον της και προωθεί την κοινωνική συνοχή.

Οι οργανισμοί της Κοινωνικής Οικονομίας δημιουργούν θέσεις απασχόλησης σύμφωνα με τις αρχές της κοινωνικής αλληλεγγύης, προωθούν την εργασιακή ενσωμάτωση των κοινωνικών ομάδων, που είναι αποκλεισμένες από την αγορά εργασίας, ενώ σε πολλές περιπτώσεις παρέχουν κοινωφελείς υπηρεσίες. Η κοινωνική οικονομία αποτελεί την κατάλληλη λύση για την αντιμετώπιση αρκετών κοινωνικών προβλημάτων που αφενός δεν έχει τη δυνατότητα να επιλύσει το κράτος και αφετέρου ο ιδιωτικός τομέας δεν είναι πρόθυμος να αναλάβει πρωτοβουλίες, αφού τα οικονομικά οφέλη θεωρούνται μηδαμινά. Εξαιτίας των χαρακτηριστικών τους, οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να βοηθήσουν στην καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Επιπλέον, οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν παραγωγικά εγχειρήματα και να προωθήσουν την κοινωνική καινοτομία ως μία διαδικασία που βασίζεται στην ενεργοποίηση κοινωνικών δυνάμεων τόσο του κόσμου της εργασίας, όσο και της κοινωνίας που αποδέχεται τα προϊόντα και τις υπηρεσίες. Σκοπός τους είναι η διαμόρφωση νέου τύπου κοινωνικών σχέσεων, που βασίζονται στη συλλογικότητα, στην ισοτιμία και όχι στον ανταγωνισμό.

Για την Πολιτεία η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία αποτελεί έναν εναλλακτικό τρόπο ανάπτυξης και παραγωγικής ανασυγκρότησης της χώρας με στόχο να καταλαμβάνει τουλάχιστον το 10% της οικονομικής δραστηριότητας, όπως συμβαίνει σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Σήμερα στην Ελλάδα αποτελεί περίπου το 1% του συνόλου της οικονομικής δραστηριότητας.

Η επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας μπορούν να χρησιμεύσουν ως μέσο προστασίας από την κρίση διότι δεν εξαγοράζονται από άλλες, αλλάζουν δύσκολα τόπο εγκατάστασης, είναι ανθεκτικές σε σχέση με τα χρηματοοικονομικά τους αποθέματα, παρουσιάζουν οικονομική ευελιξία και ακολουθούν μακροπρόθεσμες στρατηγικές. Έχουν, επίσης, ευελιξία στον καθορισμό των ωραρίων και των μισθών, εργασιακή σταθερότητα, εμπιστοσύνη και υποστήριξη από το κοινό.

Βέβαια η νέα μορφή του Συνεταιρισμού των εργαζομένων αποτυπώνει μια νέα κοινωνική τάση. Ανοίγει το δρόμο για την κατοχύρωση νέου καθεστώτος εργαζόμενου, πέραν του μισθωτού και του αυτοαπασχολούμενου, αυτό του συνεταιρισμένου εργαζόμενου (<http://seforum.gr/>).

Ο νόμος 4430/2016, διεύρυνε το πεδίο δραστηριοποίησης των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας. Δεν απευθύνονται, πλέον, μόνο στις ευάλωτες ομάδες, αλλά σε όλους τους πολίτες και σε όλες τις παραγωγικές δραστηριότητες. Μέσα σε διάστημα 4 μηνών κατατέθηκαν 281 νέες αιτήσεις από Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, Συνεταιρισμούς Εργαζομένων και Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Κάθε μήνα δημιουργούνται 50 νέα Κοινωνικά Συνεταιριστικά Εγχειρήματα. Ο αριθμός των αιτήσεων δείχνει τη δυναμική ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας στη χώρα (<http://www.aftodioikisi.gr/>), (<http://www.avgi.gr/>).

Στο παράδειγμα του Welcommon, στόχος της εργασίας δεν ήταν η ανάδειξη της οργανωτικής κουλτούρας της δομής αλλά να περιγράψουμε και να αναλύσουμε μια σχετικά άγνωστη δομή στον αστικό ιστό. Έχουμε συνηθίσει τις δομές φιλοξενίας και προσωρινής φιλοξενίας να βρίσκονται σε καταυλισμούς και στρατόπεδα, σε απομακρυσμένες περιοχές, στα σύνορα και στα νησιά όπου υπάρχουν τα περάσματα εισόδου των μεταναστών. Γι' αυτό θέλουμε να αναδείξουμε την λειτουργία και την καινοτομία της δομής. Η λειτουργία της είναι ανεξάρτητη, δεν λαμβάνει κρατική επιχορήγηση και προσπαθεί να επιλύσει κοινωνικά προβλήματα χωρίς να

υποκαθιστά τον κυβερνητικό ρόλο ούτε στην διάσταση της εξάρτησης ούτε στην διάσταση της πολιτικής. Η καινοτομία στο παράδειγμα του Welcommon έγκειται στις επιπρόσθετες παροχές που προσφέρει στους φιλοξενούμενους πρόσφυγες, οι οποίες δεν προσφέρονται από άλλα αντίστοιχα κέντρα στη χώρα.

Σύμφωνα με ανακοινώσεις τον Αύγουστο του 2017, η κυβέρνηση και το υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής περνάνε στην φάση της ένταξης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία. Το υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής ετοιμάζει εκτεταμένο πρόγραμμα εκμάθησης δεξιοτήτων και παροχής εργασίας για τους πρόσφυγες (<http://www.protothema.gr/>). Συγκεκριμένα, τα υπουργεία Μεταναστευτικής Πολιτικής, Παιδείας και Αγροτικής Ανάπτυξης, σχεδιάζουν την παροχή προς τους μετανάστες βασικών γνώσεων επικοινωνίας και επαγγελματικών δεξιοτήτων, κυρίως, στον αγροτικό τομέα. Μελετάται, επίσης, η προοπτική παραχώρησης γης αρχικά σε 1.000 έως 1.500 πρόσφυγες για να απασχοληθούν με τις καλλιέργειες. Η απόκτηση δεξιοτήτων αποτελεί προτεραιότητα για την κυβέρνηση και την Κομισιόν, η οποία επιδιώκει την προώθηση πολιτικών ενσωμάτωσης με πιο μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Μέσα στο φθινόπωρο, σχεδιάζεται η αναλυτική καταγραφή των δεξιοτήτων και της επαγγελματικής εμπειρίας χιλιάδων προσφύγων ώστε να εισέλθουν, στην αγορά εργασίας.

Οι παραπάνω ανακοινώσεις καταδεικνύουν ότι η λειτουργία της δομής είναι πρωτοποριακή και έχει αποτελέσει παράδειγμα καλής πρακτικής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Γεώργιας Κ. (2013α), *Κοινωνική Οικονομία. Θεωρία, Εμπειρία και Προοπτικές*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα.
- Γεώργιας Κ. (2013β), «*Η κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη. Ορισμοί, εμπειρία και προοπτικές*», στο: Κ. Γεώργιας (επιμ.), *Κοινωνική Οικονομία. Θεωρία, Εμπειρία και Προοπτικές*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα.
- Ζάννης, Π. (2013), *Δημοκρατία και Κοινωνική Πολιτική σε Μετάβαση. Ο Τρίτος Τομέας: Μία Γενική Θεωρία*, Αθήνα: Παπαζήσης,
- Ζιώμας, Δ. (2013), «*Η κινητοποίηση του Κοινωνικού Κεφαλαίου ως βασική συνιστώσα της στρατηγικής για την ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή: Η περίπτωση των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (ΚοινΣΕΠ)*», Πρακτικά Συνεδρίου με θέμα: ‘*Αθλητισμός-Πολιτισμός: παράγοντες κοινωνικής συνοχής*’, Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας, Καβάλα, 1-2 Νοεμβρίου 2013.
- Κλήμης, Α.Ν. (1985). «*Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα*», τόμος 1. Εκδ. Πιτσιλός.
- Κυριακίδου, Ο-Σαλαβού, Ε., 2014, *Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*, Αθήνα: Rosili
- Μαρκουλάτος, Ε. (2008), *Το θεσμικό πλαίσιο και η λειτουργία των Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης στην Ελλάδα*, Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης, Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης.
- Νικολόπουλος, Τ., Καπογιάννης, Δ. (2013), *Εισαγωγή στην κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία-Το μετέωρο βήμα μιας δυνατότητας*, Αθήνα: Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων.
- Νόμος 602/1915, (ΦΕΚ Α’/ 33/ 24.01.1915). Περί Συνεταιρισμών.
- Νόμος 1687/1986, (ΦΕΚ Α’/196/8-12-1996). Αστικοί συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις.
- Νόμος 2716/1999 (ΦΕΚ Α' 96/17-5-1999): Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις.
- Νόμος 4019/2011, (ΦΕΚ Α’/216/30-9-2011). Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις.

- Νόμος 4430/2016, (ΦΕΚ Α'/205/ 31.10.2016). Κοινωνική και Αλληλεγγύη Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις.
- Parnell, E. (2000), *Επανεφεύρεση των συνεταιρισμών-Επιχειρήσεις για τον 21ο αιώνα*, Αθήνα: Στοχαστής.
- Πολίτου, Κ., Γαρόζη, Ε., Μαργωμένος, Ε. Χ., Τενές, Δ. (2014), *Κοινωνικές Επιχειρήσεις*, Εργαστήριο Προσομοίωσης Ειδικών Δημόσιων Πολιτικών, Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης.
- Τζουβελέκας, Μ., Zoehrer, K. (2014), “Ο νόμος 4019/2011-Προϋποθέσεις λειτουργίας της Κοινωνικής Οικονομίας για μια βιώσιμη αγορά εργασίας”, Πρακτικά του 5ου Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου της Επιστημονικής Εταιρείας Κοινωνικής Πολιτικής, Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο, 8-10 Μαΐου 2014.

Ξενόγλωσση

- Defourny, J., Develtere, P., and Foneneau, B. (eds.) (2001). *Social Economy North and South.Belgium*: KatholiekeUniversiteit Leuven and Universite de Lieg
- Defourny, J. (2001). “Introduction: From third sector to social enterprise”, in Borzaga, C. and Defourny, J. (eds), *The Emergence of Social Enterprise*, London: Routledge.
- Borzaga, C. and Defourny, J. (eds) (2001) *The Emergence of Social Enterprise*, Routledge, London (paperback edition: 2004).
- (Amin et al, 2002). Amin, A., Cameron, A., Hudson, R., 2002. *Placing the Social Economy*. Routledge, London.
- Campbell M. (1999), “The Third System. Employment and Local Development” *Volume 1 - Synthesis Report*, Policy Research Institute, Metropolitan University, Leeds.
- Campbell M. (2000), “The Third System, Jobs and Local Development”, *Paper Presented to the ISTR International Conference*, 4-7 July, Dublin, Ireland,http://c.ymcdn.com/sites/www.istr.org/resource/resmgr/working_papers_dublin/campbell.pdf .

- Moulaert, F. and Ailenet, O.(2005). Social economy, third sector and solidarity relations: a conceptual synthesis for history of present, *Urban Studies*, 42 (1), 2037-2053.
- Laville J.L., Lemaître A., Nyssens M. (2006), “Public Policies and Social Enterprises in Europe: The Challenge of Institutionalization”, in: M. Nyssens (ed.), *Social Enterprise: At the Crossroads of Market, Public Policies and Civil Society*, Routledge, London and New York.
- Leitner T., *Grundlagen für das* , Ed. N.W. Verlag, 2011.
- Nicholls Alex & Pharoah Cathy, (2007) *The Landscape of Social Investment: A holistic topology of opportunities and challenges*, Skoll Centre for Social Entrepreneurship, Oxford.
- Phills Jr. J, Deiglmeier K, Miller D. 2008. Redis covering social innovation. *Stanford Social Innovation Review* Fall.

Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες

- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2003, «Πράσινη Βίβλος για την επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη». Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.epiheirimatikotita.gr/nea/prasini_vivlos.pdf.
- Τραπεζάνογλου, Β. (2010). Καινοτομία και Τεχνολογία. Εξωστρέφεια και πελατοκεντρικότητα στα επιχειρησιακά μοντέλα. Διαθέσιμο στο <http://www.scribd.com/doc/31217365/E-BOOK-BT-11-05-10>
- <http://anemosananeosis.gr/el/wor-src-5/>
- The Emergence of Social Enterprise in Europe Διαθέσιμο στη δ/ση <http://kdvm.gr/Media/Default/Pdf%20enotites/1.2.pdf>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013), ‘Co-operatives’, Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/socialeconomy/co-operatives/index_en.htm,

- «Ευρώπη 2020: Στρατηγική για έξυπνη διατήρηση και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης». Διαθέσιμο στη δ/ση <http://eurlex.eu/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:El: PDF>
- <http://www.social-economy.com/law-4430-2016.html>.
- http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/a_ces11042_2012_00_00_tra_etu_el.pdf.
- EMES European Network (2008), Social Enterprise: A new model for poverty reduction and employment generation, An examination of the concept and practice in Europe and the Commonwealth of Independent States, Brussels.
- <https://ica.coop/en/co-operative-facts-figures/global-co-operative-statistics>.
- <http://www.kathimerini.gr/920973/gallery/oikonomia/epixeirhseis/koinwnikes-epixeirhseis-sthn-ee-fernoyn-nees-8eseis-ergasias>
- CIRIEC (2007), Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Σύνοψη της έκθεσης που εκπονήθηκε για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Βρυξέλλες, Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/a_ces11042-2012_00_00_tra_etu_el.pdf.
- CIRIEC (2012), The Social Economy in the European Union, Summary of the Report drawn up for the European Economic and Social Committee, Brussels, Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.publications.83>.
- E.E. (2013). *Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα*, Οδηγός για την Κοινωνική Επιτροπή, τ. 4, Λουξεμβούργο.
- www.ica.coop/coop/statistics.html.
- <http://eurlex.eu/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:El: PDF>
- Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία, (2008). EMES European Network (2008), Social Enterprise: A new model for poverty reduction and employment generation, An examination of the concept and practice in Europe and the Commonwealth of Independent States, Brussels.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014b), ‘Small Business Act for Europe’, Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/index_en.htm.

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014a), ‘SocialEconomy’, Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/socialeconomy/>.
- Διαθέσιμο στη δ/ση http://ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm.
- ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) (OECD 2005). Διαθέσιμο στο <http://kdvm.gr/Media/Default/Pdf%20enotites/1.1.pdf>
- Μελέτη IOBE, Διαθέσιμο στο <http://iobe.gr/>
- Διαθέσιμο στη δ/ση <https://welcommon.gr/>.
- Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/a_ces11042-2012_00_00_tra_etu_el.pdf
- Διαθέσιμο στη δ/ση (<http://www.efsyn.gr/arthro/i-koinoniki-oikonomia-stin-eyropi-antehei>)
- Διαθέσιμο στη δ/ση (<https://ica.coop/en/co-operative-facts-figures/global-co-operative-statistics>).
- Μελέτη του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) (2007) Διαθέσιμο στη δ/ση <file:///C:/Users/user/Desktop/νεο%20υλικο/EKKE-Κοινωνική%20Οικονομία.pdf>
- Διαθέσιμο στην δ/ση http://www.eurada.org/files/Innovation/Proximology_Oct2015.pdf.
- Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.aftodioikisi.gr/ergasiaka-ypallilwn-ota/koinoniki-oikonomia-poroi-160-ekat-evro-50-sinetairistikes-epixeiriseis-mina/>.
- Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.avgi.gr/article/5499405/8210070/nea-dynamike-sten-koinonike-kai-allelengya-oikonomia>.
- Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.protothema.gr/greece/article/706972/dinoun-kratiki-gi-se-1500-prosfuges/>
- Διαθέσιμο στη δ/ση <http://seforum.gr/dikkem-no-question-principles-mr-althe/>.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014a), ‘Social Economy’, Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/socialeconomy/>.

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013), ‘Co-operatives’, Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/social-economy/co-operatives/index_en.htm.
- Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠ Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.ert.gr/frontpage/maximou-ti-simatodoti-i-episkepsi-tsipra-sto-impact-hub-athens/>
- Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.benisi.eu/>, <http://seforum.gr/benisi/>
- Ε.Ε. (2013). *Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα*, Οδηγός για την Κοινωνική Επιτροπή, τ. 4, Λουξεμβούργο.
- <http://www.unhcr.org/globaltrends2016/>
- Διαθέσιμο στη δ/ση <https://welcommon.gr/%cf%83%cf%84%cf%8c%cf%87%ce%bf%ce%b9/long-term/>
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2013), Κανονισμός (Ε.Ε.) αριθ.346/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου σχετικά με τα ευρωπαϊκά ταμεία κοινωνικής επιχειρηματικότητας, Στρασβούργο, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:115:0018:0038:EL:pdf>.
- OECD (2007), *The Social Economy. Building Inclusive Economies*, Paris, <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/product/8407051e.pdf>.

Κατάλογος Πινάκων

3.1. Έμμιση απασχόληση στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας συγκρινόμενη με το σύνολο της έμμισης απασχόλησης στην ΕΕ (2009-2010). 28

Κατάλογος Γραφημάτων

3.1 Μερίδιο κοινωνικής οικονομίας στην απασχόληση κατά χώρα 29

3.2 Τύποι οργανισμών στην κοινωνική οικονομία 29